

SLI-SKRIFT 2004:2

Prisbildning och marknad för ekologiska livsmedel i fem EU-länder

Sara Furemar

Livsmedelsekonomiska institutet

SLI

KORT OM SLI

Livsmedelsekonomiska institutet (SLI) är en analysmyndighet med uppdrag att utföra kvalificerade ekonomiska analyser inom jordbruks- och livsmedelsområdet. Kärnan i institutets verksamhetsområde är EU:s gemensamma jordbrukspolitik, med betoning på reformbehovet och på effektiviteten i olika styrmedel. SLI gör även ekonomiska analyser av djurskydds- och miljöåtgärder samt av åtgärder för att nå säkra livsmedel, liksom analyser av handeln med livsmedel och jordbruksprodukter.

Alla publikationer från SLI kan beställas kostnadsfritt på institutets hemsida på www.sli.lu.se

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	5
2	METOD, DATA OCH DISPOSITION	7
2.1	Metod	7
2.2	Data	8
2.3	Skriftens disposition	10
3	STUDERADE PRODUKTER	10
3.1	Morot	11
3.2	Äpple	12
3.3	Vetemjöl	13
3.4	Nötkött	14
3.5	Ägg	16
4	SVERIGE – EKOLOGISKA LIVSMEDEL SÄLJS I VANLIGA LIVSMEDELSBUTIKER	17
4.1	Inledning	17
4.2	Marknaden för studerade produkter	19
4.3	Sveriges matkronor	20
5	DANMARK – ETT LAND MED EN STOR EKOLOGISK MARKNAD	22
5.1	Inledning	22
5.2	Marknaden för studerade produkter	23
5.3	Danmarks matkronor	24
6	STORBRIANNIEN – EN SNABBT VÄXANDE EKOLOGISK MARKNAD	27
6.1	Inledning	27
6.2	Marknad och matkronor för studerade produkter	28
7	TYSKLAND – EN SPLITTRAD EKOLOGISK MARKNAD	31
7.1	Inledning	31
7.2	Marknad och matkronor för studerade produkter	33
8	FRANKRIKE – EN LITEN OCH OORGANISERAD EKOLOGISK MARKNAD	35
8.1	Inledning	35
8.2	Marknad och matkronor för studerade produkter	36
9	FÖRÄNDRINGAR I SVERIGE MELLAN ÅR 2000 OCH 2002	40
9.1	Potatis	40
9.2	Mjölk	42
9.3	Vetemjöl	44
9.4	Sammanfattning	46

10	SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	46
10.1	Skillnader i ländernas marknadssituation	46
10.2	Skillnader i konsumentpris	47
10.3	Skillnader i olika led	50
10.4	Jämförelse mellan åren 2000 och 2002 för Sverige	53
	BILAGA 1	54
	BILAGA 2A	59
	BILAGA 2B	63
	REFERENSER	68

FÖRORD

Livsmedelsekonomiska institutet (SLI) har de senaste åren studerat ekologisk produktion av livsmedel från olika utgångspunkter. I den första studien, som publicerades år 2001, analyserades konsumenternas efterfrågan och betalningsvilja för ekologiska produkter. Under 2003 publicerade vi både en företagsekonomisk och en samhällsekonomisk analys av ekologisk produktion.

Den första rapporten innehöll förutom efterfrågeanalyser, även en analys av prisbildningen för några produkter; prissättningen genom produktions- och distributionskedjan jämfördes för en ekologisk och en konventionell variant av samma vara. Inför arbetet med en aktionsplan inom EU tog Kommissionen initiativ till att göra motsvarande jämförelse i några EU-länder. SLI åtog sig att göra den svenska delen. Samtidigt kom vi överens med Konsumentverket att göra en uppföljning av den tidigare svenska studien samt att göra en svensk rapport baserad på materialet i EU-projektet. Både Kommissionen och Konsumentverket har bidragit till finansieringen av arbetet.

Studien genomfördes under år 2001/02. Enligt kontraktet med Kommissionen får emellertid inte materialet publiceras förrän den gemensamma projektsammanställningen har godkänts. Sammanställningen gjordes av de danska projektdeltagarna och godkändes i slutet av november, varför SLI nu publicerar en egen rapport som i huvudsak baseras på det gemensamma materialet. Studien har gjorts av Sara Furemar, som var anställd på institutet för detta arbete till och med år 2003.

Lund, december 2004

Lena Johansson,
Generaldirektör

1 Inledning

Produktion och konsumtion av ekologiskt producerade livsmedel har ökat kraftigt de senaste tio åren. I Sverige ökade exempelvis antalet Krav-godkända produkter från 1 141 till 3 664 artiklar mellan åren 1996 och 2001¹. EU strävar efter ytterligare expansion. Stöd för att stimulera produktionen kan lämnas inom ramen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) s.k. andra pelare som innehåller åtgärder för miljö- och landsbygdsutveckling. EU-kommissionen har nyligen presenterat en aktionsplan för ekologisk livsmedelsproduktion. Inför arbetet med aktionsplanen tog Kommissionen initiativ till en analys av prisbildningen på ekologiska produkter i några EU-länder, i syfte att öka kunskapen om marknaden för ekologiska livsmedel. Studien, som även har delfinansierats av Kommissionen, är ett resultat av ett samarbetsprojekt med deltagare från fem EU-länder.

Föreliggande rapport bygger i huvudsak på material från den gemensamma studien, men är sammanställd av Livsmedelsekonomiska institutet (SLI), som alltså står för analys och slutsatser i rapporten. Resultatet från det gemensamma projektet har sammanställts i en opublicerad rapport² av de danska projektdeltagarna, som också koordinerade samarbetsprojektet.

Syftet med SLI:s rapport är att jämföra marknaden för ekologiska kontra konventionella livsmedel i ett antal EU-länder. Prisbildningen är av särskilt intresse, men även andra marknadsaspekter för ekologiska produkter jämförs mellan länderna, exempelvis marknadsandelar, hur produkterna distribueras samt om de säljs i specialbutiker eller i traditionella livsmedelsbutiker. Vidare analyseras om de noterade skillnaderna i marknadsförhållanden mellan länderna har betydelse för priserna på ekologiska produkter. En analys görs också av skillnader i prisbildning mellan produkter och mellan länder.

Kärnan i studien är prisjämförelser mellan konventionellt framställd produkter och de ekologiska motsvarigheterna. I huvudsak jämförs konsumentpriser för ekologiska och konventionella produkter, liksom olika produktions- och distributionsleds andelar av konsumentpriset.

¹ KRAV (2000), KRAV (2002).

² EC-IPTS-ESTO, dvs. European Commission - Institute for Prospective Technological Studies – European Science and Technology Observatory, opublicerad rapport.

Analysen görs för fem produkter i fem länder. De studerade produkterna är morot, äpple, vetemjöl, nötkött (nötfärs och rostbiff) och ägg. De marknader som studeras är Sverige, Danmark, Frankrike, Storbritannien och Tyskland. Livsmedelsekonomiska institutet har stått för den svenska delen i studien.

SLI:s analys bygger som nämnts på det gemensamma materialet och på den icke publicerade rapporten, men materialet har för Sverige kompletterats med data som inte ingår i det gemensamma projektet. Förutom de produkter som analyseras för samtliga deltagande länder, studeras i Sverige även produkterna mjölk och potatis. SLI har tidigare gjort en liknande undersökning av svenska ekologiska livsmedel³, och detta tillägg i den svenska studien har gjorts för att möjliggöra en jämförelse med resultaten från den tidigare studien. En jämförelse görs om olika produktions- och distributionsleds andel av konsumentpriset för ekologiska och konventionella produkter har förändrats mellan åren 2000 och 2002.

Ett huvudsyfte med det gemensamma projektet var alltså att jämföra *prisbildningen* - priser och marginaler - på ett ekologiskt producerat livsmedel med samma konventionellt framställda produkt, i fem olika länder. Ett syfte var dock också att jämföra marknaderna och prisbildningen i de fem länderna, dvs. att jämföra skillnaderna i dessa avseenden mellan *länderna*. Materialet möjliggör även en jämförelse mellan *produkter*. I projektet möjliggörs alltså jämförelser på ett flertal ledder. I föreliggande rapport redovisas också sifferuppgifter på olika ledder. Detta gör redovisningen kompakt och riskerar att göra materialet svåröverskådligt, men SLI har ändå valt att redovisa det i sin helhet - och skuret på olika ledder.

Även om detta utvecklas nedan under metodavsnittet finns det anledning att redan inledningsvis poängtera att dataunderlaget endast bör användas för att söka mönster i prisbildningen. Det är inte tillräckligt stabilt för att jämföra detaljer eller nivåer. Underlaget för studien är bitvis osäkert och det är inhämtat på helt olika sätt i olika länder. Materialet bör därför användas med försiktighet. I föreliggande rapport hålls redovisningen och analysen på en relativt aggregerad och övergripande nivå, just pga osäkerheten om representativiteten och jämförbarheten i underlagsdata. Även redovisade analyser bör dock tolkas med viss försiktighet.

³ Livsmedelsekonomiska institutet (2001)

2 Metod, data och disposition

2.1 Metod

Syftet med studien är att jämföra marknad och prisbildning på ekologiska respektive konventionella livsmedel. Den metod som används för att analysera priserna kallas ibland för "matkronan", i vilken de olika produktions- och distributionsledens andelar av konsumentpriset beräknas.⁴ Namnet kommer av att resultatet skall visa hur mycket olika led får av en konsumentkrona. En "matkrona" ska alltså redovisa hur andelarna av priset är fördelade mellan olika led för en konsumentprodukt. Metoden används i detta projekt till att studera om andelarna till olika produktions- och distributionsled skiljer sig åt mellan ekologiska och konventionella produkter.

Den största bristen med metoden är att en produkt sällan förblir densamma genom olika produktions- och distributionsled, eftersom den förändras genom produktionsprocessen. Den råvara som lämnar jordbruket når i vissa fall konsumenten relativt obearbetad, t.ex. morötter, medan råvaran i andra fall förändras i flera led, t.ex. kött. Djuret slaktas och styckas, varefter kött råvaran når konsumenten som olika styckningsdetaljer eller ingår som råvara i många olika konsumentprodukter. Det livsmedel som når konsumenten är alltså ofta en helt annan produkt än den råvara som lämnade jordbrukaren och är ofta sammansatt av flera olika råvaror. Att koppla priset på ett enskilt livsmedel till ett pris som lantbrukaren får för en råvara är därför vanskligt, eller i vissa fall inte ens möjligt.

Ytterligare en brist med metoden är att de olika ledens andelar svårligen kan jämföras vare sig mellan leden eller mellan produkter, eftersom de skall täcka kostnader för helt olika insatser.

Som tidigare nämnts analyseras i denna studie om andelarna *skiljer sig* mellan produktionsmetoderna ekologiskt och konventionellt. Det är alltså "samma" produkt som jämförs, i en ekologisk och en konventionell variant. Med den användningen har de redovisade bristerna med matkronan som metod mindre betydelse. Däremot finns en osäkerhet i det använda dataunderlaget, på grund av svårigheten med att få fram faktiska priser i olika led, vilket kommenteras nedan.

⁴ SPK (1987), undersökningen följer till viss del de undersökningar Statens pris- och kartellnämnd genomförde under 1980-talet.

2.2 Data

De data som behövdes för att analysera prisbildningen var priser och marginaler, eller påslag, i olika led för produkterna. För att i viss mån söka undvika problemet med att göra en matkrona för sammansatta produkter valdes i huvudsak produkter som förändras relativt lite mellan jordbruket och konsumenten. Nötkött är dock ett undantag från detta, varför SLI har valt att inte redovisa alla data för nötkött.

En svårighet är också att hitta produkter med samma förutsättningar i de olika länderna, vilket är ytterligare ett skäl till att produkter med låg förädlingsgrad har valts. Trots detta kvarstår olikheter mellan produkterna i olika länder som påverkar prisbildningen. Produkterna förutsätts i beräkningarna vara av inhemskt ursprung, men framförallt den ekologiska varianten kan i vissa fall vara importerad. När importerade produkter dominerar utbudet kommenteras detta i rapporten.

Datainsamlingen har gjorts separat och självständigt i de olika deltagande länderna. Ländernas metoder för datainsamlingen varierar, främst beroende på att tillgången och tillgängligheten till data är olika i de olika länderna. Det kan konstateras att det var svårare än väntat att få tillgång till faktiska priser i alla led. Det bör påpekas att den jämförande studien är den första i sitt slag och att det därför inte finns någon erfarenhet att bygga på för datainsamling eller metod. För datainsamlingen svarade i respektive land Technical University of Denmark (DTU), Institute National de la Recherche Agronomique (INRA), The University of Wales, the University of Kassel samt SLI.

Matkronan redovisas uppdelad i fyra led: lantbruket, uppsamling/förädling/grossist, detaljist samt moms. De olika leden är inte alltid separerade från varandra, och alla produkter passerar inte heller samtliga steg.

Tyvärr saknas i studien vissa prisuppgifter för att en komplett redovisning av alla produkter och led skall kunna göras. När en del i matkronan saknas redovisas två led ihop. Om exempelvis detaljhandelns inköpspris saknas, har leden detaljist och uppsamling/grossist slagits samman.

De livsmedelsbutiker som ingår i studien tillhör kedjor som förutom det traditionella sortimentet också har ett ekologiskt sortiment; urvalet av butiker är således riktat. Konsumentpriser (butikernas försäljningspris) och

inköpspriser till butik baseras på prisuppgifter från november 2002 - februari 2003. Konsumentpriserna är insamlade genom enkäter eller genom prisinsamling direkt i butik. Inköpspriserna samlades in med hjälp av enkäter, antingen till butiker eller till central nivå i en butikskedja. Metoden för datainsamlingen varierar som nämnts mellan de länder som deltagit i studien.

Samtliga deltagande länder har haft stora svårigheter med att få tag i prisuppgifter från butiker, i synnerhet butikernas inköpspriser, samt lantbrukets avräkningspriser. Detta gör att resultaten måste tolkas med försiktighet.

De svenska konsumentpriserna baseras på enkätuppgifter från de tre dominerande livsmedelskedjorna ICA, COOP och Axfood (Hemköp). Enkäter skickades till 150 butiker. Det första utskicket följdes av en skriftlig påminnelse efter drygt två veckor. Totalt fick SLI in 30 enkäter med prisuppgifter som ett resultat av dessa två utskick, vilket motsvarar en svarsfrekvens på endast 20 procent.

Momssatsen skiljer sig åt i de studerade länderna. Momsen på livsmedel är 25 procent i Danmark, 12 procent i Sverige, 7 procent i Tyskland, 6 procent i Frankrike och 0 procent i Storbritannien. För att åskådliggöra skillnaden och samtidigt visa det faktiska konsumentpriset, redovisas momsen som en separat del av matkronan.

Som nämnts kan stöd till ekologisk produktion lämnas inom ramen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Varje medlemsland utformar inom ramen för EU:s Landsbygdsförordning ((EG) nr 1257/1999) ett miljö- och landsbygdsprogram (Rural Development Programme). Inom denna Landsbygdsförordning finns åtgärder för stöd till ekologisk odling och utbildning inom ekologisk produktion. Stödet finansieras till lika delar med EU-medel och nationella medel. Stödet utformas dock nationellt och kan alltså skilja sig åt betydligt mellan länder. Det lämnas till jordbrukare som följer de krav som gäller för ekologisk produktion, men det förutsätter inte att produkterna säljs som ekologiska. Samtliga i studien ingående länder lämnar någon form av stöd till ekologisk produktion. Stöden subventionerar det första ledet i den ekologiska produktionskedjan och påverkar givetvis prisbildningen. Hur de påverkar olika länder och för olika produkter har inte analyserats i det följande. Däremot redovisas för respektive land de stöd som lämnas.

Länderna har som nämnts en viss frihet när det gäller omfattningen av stödet och hur det fördelas inom landet. I en OECD-rapport från år 2003⁵ görs en genomgång av stöd till ekologisk odling i OECD-länder. Stöd per åtgärd och land som redovisas i det följande har hämtats från den rapporten, och uppgifterna är jämförbara mellan länderna.

2.3 Skriftens disposition

I kapitel 3 beskrivs de fem studerade produkterna. I kapitel 4 - 8 beskrivs materialet ländervis, utifrån de deltagande ländernas egna redovisningar av sina delstudier. Här beskrivs vissa skillnader i hantering mellan ekologiska och konventionella varianter och landets matkronor för olika produkter redovisas och kommenteras. Även de stöd som i de olika länderna lämnas till ekologisk produktion redovisas kort, eftersom detta stöd till jordbruket naturligtvis kan påverka såväl produktionens omfattning som jordbrukarens merpris för produkten. Därefter, i kapitel 9, görs en utvikning för Sverige, i form av en analys av matkronans förändring mellan åren 2000 och 2002 för tre produkter. Kapitel 10 innehåller diskussion och slutsatser.

3 Studerade produkter

I detta kapitel presenteras de studerade produkterna och de produktions- och distributionskedjor som de passerar. Innehållet i kapitlet är ett samlat resultat av de deltagande ländernas erfarenheter. Beskrivningarna i detta kapitel bygger alltså på uppgifter som lämnats från respektive land samt på slutsatserna från den gemensamma studien. Presentationen avser gemensamma mönster och tendenser, men vissa avvikelser från dessa kan givetvis förekomma.

I kapitlet redovisas uppgifter om de ekologiska produkternas marknadsandelar och andel i odling/produktion i jordbruket. Marknadsandelarna anger produkternas andel av det totala utbudet av varan till konsument, t.ex. hur stor del ekologiska ägg utgör av den totala försäljningen av ägg. Andelen odling/produktion anger andelar i jordbruksledet, t.ex. hur stor del av den totala morotsodlingen som är ekologisk. Det är inte givet att marknadsandelen är lika stor som andelen av jordbrukets produktion. Det beror på att en del ekologiskt framställda produkter säljs som konventionella. Det i sin tur kan bero på att efterfrågan på ekologiska produkter varierar inom ett sortiment. Exempelvis är efterfrågan

⁵ Agriculture, Trade and the Environment (2003).

av ekologiska produkter mycket ojämn när det gäller nötköttssortimentet. Man kan grovt säga att endast ca 25 procent av en ekologisk slaktkropp kan säljas som ekologisk. För resterande del är efterfrågan på just ekologiskt mycket låg, varför produkterna säljs som konventionella. Det kan också bero på stödet till ekologisk produktion; odlingen som sådan får stöd, av miljöskäl, oavsett om produkterna säljs som ekologiska. Slutligen kan utbudet påverkas av import.

I EU-studien analyseras också hur merkostnaderna i olika led för ekologisk produktion skulle påverkas av en ökad marknadsandel för ekologiska produkter. I analysen delas de identifierade kostnadsskillnaderna in i två kategorier, dels skillnader som är kopplade till särdragen i ekologisk produktion, t.ex. att kemiska bekämpningsmedel inte används i odlingen, dels brist på stordriftsfördelar. Denna analys är mer begränsad i föreliggande studie än i den gemensamma studien.

3.1 Morot

Av de studerade ekologiska livsmedlen är morötter en av de mer väletablerade. Skillnaden mellan länderna är dock stor. Marknadsandelen varierar från några få procent till 15 procent i Danmark. Även den ekologiska odlingens andel varierar från endast några procent till 41 procent i Danmark. Frankrike importerar en stor andel av de ekologiska morötterna (från Spanien), medan övriga studerade länder har en förhållandevis hög grad av självförsörjning. Det finns även markanta skillnader mellan handelskedjornas funktionssätt.

I studien jämförs konsumentförpackade konventionella och ekologiska morötter. Produktions- och distributionskedjan består av lantbrukare som odlar och skördar, uppsamling/grossist som sorterar, rensar, lagrar och förpackar i påsar eller lådor samt detaljistledet/butiken.

I studien konstateras att den främsta skillnaden för lantbruket, gentemot konventionell odling av morötter, är att ingen kemisk bekämpning av insekter och ogräs görs i ekologisk odling. Resultatet blir ofta lägre avkastning och i vissa fall sämre kvalitet än i konventionell produktion. Kostnaderna är alltså kopplade till särdrag eller regler för ekologisk produktion.

I uppsamlings- och grossistledet är det främst behovet av att hålla de ekologiska produkterna separerade från de konventionella som leder till

högre kostnader. Av studien framgår att mindre uppsamlings- och förpackningsföretag ibland har sämre lagringsmöjligheter, vilket leder till kvalitetsproblem.

I detaljistledet konstateras att särhållning innebär högre kostnader. Ytterligare bidragande faktorer är certifiering, sämre hållbarhet och en högre andel osålda produkter. En del länder rapporterar även att transportavstånden blir längre i den ekologiska distributionskedjan, t.ex. på grund av färre uppsamlingsställen, och att detta bidrar till högre kostnader. Sammanfattningsvis är merkostnaderna kopplade till särhållning och andel osålda produkter.

Merparten av kostnaderna (exklusive svinn och certifieringskostnader) i de senare leden skulle troligtvis sjunka om marknadsandelen för ekologiska produkter ökade. Större volymer borde leda till effektivare transporter och hantering. Detta gäller generellt för de produkter som distributionsledet hanterar.

3.2 Äpple

Marknadsandelen för ekologiska äpplen är liten och ligger runt 1 procent. I Danmark, Sverige och Storbritannien är den ekologiska odlingen mycket liten och marknaden består främst av importerade äpplen. Tyskland och Frankrike har mer omfattande inhemsk ekologisk produktion (4 respektive 2 procent av den totala odlingen) och exporterar även en del ekologiska äpplen.

De studerade länderna har olika odlingsbetingelser för äpplen, och därmed t.ex. olika behov av motståndskraftiga sorter. Efterfrågan och sortvalen varierar därför mellan länderna. Det gör det svårt att hitta samma sorter att jämföra. Utgångspunkten för studien är att varje land utgår från den vanligaste inhemska ekologiska äpplesorten och motsvarande konventionella sort i möjligaste mån.

Det största problemet med matkronan för äpplen är dock att de äpplen som konsumeras till övervägande del är importerade. Därmed minskar möjligheten att följa produkten från odlare till konsument. Om importen kommer från andra EU-länder finns en möjlighet att hitta odlarpriset i det aktuella EU-landet. Under den studerade tidsperioden kom dock importen till stor del från tredje land, det vill säga från länder utanför EU. I studien består data ofta av en sammanslagning av data från EU och tredje land.

I studien ingår både konsumentförpackade äpplen och lösviktsförsäljning. Handelskedjan för äpplen består av odlaren, som antingen levererar till en central lagringsanläggning eller lagrar i egen anläggning. Frukten sorteras, packas och lagras, för att sedan säljas till grossist som i sin tur distribuerar den till livsmedelsbutiker.

Avkastningen i ekologisk äppelodling är lägre än i den konventionella, främst på grund av insektsangrepp och sjukdomar. Odlingen är också mer arbetsintensiv, vilket leder till högre arbetskostnader. I odlingsledet är merkostnaderna kopplade till regler för produktionen, t.ex. att det inte är tillåtet att använda kemiska bekämpningsmedel. Den forskning och utveckling som finns visar att det finns sätt att förbättra och underlätta odlingen. Detta innebär att det finns möjligheter att sänka kostnaderna i primärproduktionen.

Den ekologiska distributionskedjan är ofta mindre utvecklad och det leder till problem med lagring och försäljning. Sämre lagringsmöjligheter kan ge svårigheter att uppnå de kvalitetskrav som ställs av grossister och detaljister. De små volymerna innebär höga distributionskostnader. Även separationskostnader finns, för särskilt från konventionella äpplen. I uppsamlings- och grossistledet, liksom i detaljistledet, beror merkostnaderna alltså främst på brist på stordriftsfördelar på grund av små volymer, och borde därför kunna minska med en ökad försäljningsvolym.

3.3 Vetemjöl

Marknadsandelen för ekologiskt vetemjöl varierar mellan 1 och 7 procent i de studerade länderna. I några av länderna importeras en stor del av det ekologiska vetemjölet, vilket inte beaktas i beräkningarna. De förpackningsstorlekar som används i beräkningarna varierar mellan de studerade länderna. För Storbritannien och Frankrike baseras inte beräkningarna på vitt vetemjöl, som i andra länder, utan på ett grövre vetemjöl (fullkorn), som har ansetts vara mer representativt i dessa länder.

Till skillnad från de föregående två produkterna, som når konsumenten i samma form som de lämnar odlaren, så har vetemjöl genomgått en förädling och fler produkter än mjöl erhålls från den ursprungliga råvaran. Med vetemjöl illustreras alltså metodens huvudsakliga brist, att konsumentpriset inte avser samma produkt som jordbrukaren får betalt för. Från förmalningsprocessen fås, utöver mjöl, främst foderprodukter. För produktion

av 1 kg vetemjöl krävs alltså mer än 1 kg vete, vilket i beräkningarna har beaktats i ersättningen till odlaren. Övriga produkter betraktas i beräkningarna som rena biprodukter. Inga produktionskostnader betraktas som hänförliga till biprodukterna, utan antas i sin helhet bero på produktionen av vetemjöl. Eventuella intäkter av biprodukter har inte beaktats. Detta förfaringssätt bör överskatta jordbrukets andel av matkronan för vetemjöl.

Produktions- och distributionsleden för spannmål inleds med uppsamling, där ofta torkning, rensning och lagring ingår. Därifrån transporteras vetet till kvarn för malning och produktion av vetemjöl. Från kvarnen säljs det förpackade vetemjölet till grossistledet, innan det når detaljistledet.

Ekologisk veteproduktion har lägre avkastning än konventionell produktion. Många producenter, främst i de nordliga länderna har också problem med att uppnå de kvalitetskrav som ställs från industrin, till exempel angående proteinhalt. Den ekologiska lantbrukaren kan inte heller vara lika specialiserad, bl. a. på grund av de större krav på växtföljd som det innebär att handelsgödsel och bekämpningsmedel inte används.

I förädlingsledet, det vill säga malningen på kvarn, bidrar behovet av att separera ekologisk produktion från konventionell samt ställtider i produktionen (t.ex. rengöring av maskiner) till högre kostnader.

I grossist och detaljistledet förblir, enligt olika uppgiftslämnare, en större andel produkter osålda jämfört med konventionellt vetemjöl och måste kasseras.

I förädlings-, grossist- och detaljistled är merkostnaderna främst kopplade till små volymer och svårigheter att utnyttja stordriftsfördelar. Detta är kostnader som sannolikt skulle minska om den ekologiska produktionen ökade.

3.4 Nötkött

Marknadsandelen för ekologiskt nötkött varierar mellan 0,4 procent i Storbritannien och 5 procent i Tyskland, medan andelen av den totala produktionen varierar mellan 0,5 procent i Storbritannien och 5 procent i Sverige.

Av de livsmedel som ingår i studien är nötkött den produkt för vilken det är allra svårast att göra en matkrona. Nötkött illustrerar tydligt de problem som

finns med metoden. Slaktkroppen används för många olika ändamål och förädlas och kommer att ingå i en mängd olika konsumentprodukter. I studien ingår rostbiff och köttfärs. Köttfärs är en produkt där olika råvaror blandas, med de uppenbara beräkningsproblem det innebär. Men även om man utgår från priset på en styckningsdetalj, som rostbiff, är det inte möjligt att göra en rättvisande beräkning av varje leds andel av detta. Det är omöjligt att ta hänsyn till alla de aspekter som påverkar det slutliga konsumentpriset för en specifik köttdetalj. En mer rättvisande matkrona skulle snarare behöva utgå från slaktkroppen och utgöra en viktning av priser och marginaler på alla de köttdetaljer och andra produkter som utvinns ur denna. Även andra råvaror än kött används dock innan produkterna når konsumenterna. Slutsatsen är att en matkrona för en enskild konsumentprodukt inte låter sig göras. I föreliggande studie redovisas på grund av osäkerheten inga matkronor för nötkött. Vissa andra uppgifter redovisas och kommenteras dock, såsom exempelvis merpriset för ekologiska produkter.

Ovanstående bild kompliceras ytterligare av att ofta används inte hela det ekologiskt uppfödda djuret som ekologisk köttråvara. Konsumenter efterfrågar ett begränsat antal ekologiska köttdetaljer, exempelvis biff, entrecote, innanlår och filé. En slaktkropp av ungnöt består till endast ca 25 procent av de styckningsdetaljer som säljs som ekologiska. Resten säljs ofta som konventionellt kött, utan det merpris som ekologiska produkter ger.

Produktions- och distributionskedjan för nötkött består av djuruppfödning, uppsamling/slakt, styckning, ev. förädling/chark samt grossist och detaljist. Det förekommer även att detaljistledet har central styckning och förpackning av kött.

I de fem studerade länderna är de främsta anledningarna till högre kostnader i uppfödningen kostnader för ekologiskt godkänt foder samt lägre slaktvikt. I ekologisk uppfödning kan det vara svårare att uppnå önskad slaktmognad och fettansättning på slaktkroppen. Produktionen är ofta mer arbetsintensiv med större säsongsmässiga variationer, på grund av restriktioner angående bland annat antibiotika.

De ekologiska volymerna är relativt små, vilket leder till högre kostnader vid slakt och styckning. Några länder har få eller mindre utvecklade förädlingsföretag och konstaterar att det är brist på ekologiskt certifierade

förädlingsföretag. Distributionskostnaderna är högre för ekologiskt kött och en stor del säljs som konventionellt.

I detaljistledet beror skillnaderna främst på lägre omsättning och en större andel osålda produkter. Butikerna rapporterar även en låg efterfrågan från konsumenterna.

3.5 Ägg

Ekologiska ägg är en etablerad produkt, med marknadsandelar på från 1 procent i Storbritannien till 7 procent i Danmark.

I studien jämförs ekologiska och konventionellt producerade ägg från frigående höns. I Frankrike fanns inga data för konventionella ägg från frigående höns, varför Frankrikes priser för konventionella ägg i beräkningarna baseras på ägg från burhöns. Den kostnadsskillnad som beräknats mellan ekologiska och konventionella ägg avser alltså inte bara denna produktionsskillnad, utan även skillnaden i kostnad mellan frigående höns och burhöns. Den kan därför inte sägas representera merkostnaden för ekologisk produktion. Sifferunderlaget för Frankrike redovisas därför inte i det följande och används inte heller i de sammanställningar och analyser som görs i det sista kapitlet.

Den konsumentprodukt som är utgångspunkten i studien är medelstora ägg i konsumentförpackning.

Äggproducenten levererar oftast sina ägg till ett packeri. På packeriet delas äggen upp i ägg som klarar kvalitetskraven för konsumtionsägg (de ägg som ingår i studien) och övriga; de ägg som inte klarar kvalitetskraven används i industrin, exempelvis till äggmassa. Dessa ägg säljs oftast som konventionella. Det finns även äggproducenter som sköter sorteringen själv. Från packeriet distribueras äggen till butikerna. Lantbrukaren får betalt utifrån äggens storlek och kvalitet. I studien avser priset till lantbrukaren betalningen för konsumtionsägg, som har ett högre pris än lantbrukarens genomsnittspris för alla levererade ägg. Matkronan avser alltså endast denna del av produktionen. Även prisuppgifterna i senare led avser endast konsumtionsägg.

Den ekologiska äggproduktionen skiljer sig på många sätt från den konventionella. Exempelvis är beläggningsgraden lägre och kraven på foder och utevistelse annorlunda. Uppfödning har därför en högre kostnad.

Skillnader i regelverk för produktionen, liksom i certifieringsorganens krav, ger skillnader i produktionskostnaderna.

I förädlings- och grossistledet är kostnaderna främst ett resultat av avsaknad av stordriftsfördelar. I detaljistledet är höga kostnader för ekologiska ägg främst kopplat till en lägre omsättning. Detaljisterna anger även att det finns en osäkerhet i tillgången på ekologiska ägg och en brist på kontinuitet i leveranserna. Förlusterna rapporteras även vara högre till följd av en större andel osålda varor.

4 Sverige – ekologiska livsmedel säljs i vanliga livsmedelsbutiker

4.1 Inledning

Produktionen och utbudet av ekologiska produkter i Sverige har ökat stadigt under de senaste 15 åren. År 2001 fanns det exempelvis 3 664 KRAV-artiklar på marknaden, jämfört med 1 141 artiklar fem år tidigare.⁶ Ca 15 procent av åkerarealen odlas ekologiskt.

Regeringens mål för den ekologiska produktionen är att år 2005 skall 20 procent av åkermarken odlas ekologiskt och 10 procent av antalet mjölkkor och slaktdjur (av nöt och lamm) finnas i ekologisk produktion. Jordbruksverket har på uppdrag av regeringen utarbetat en aktionsplan mot bakgrund av dessa mål.⁷ Jordbruksverket har också nyligen haft ett regeringsuppdrag att lämna förslag till mål för den ekologiska produktionen till år 2010. Uppdraget redovisades den 1 november 2004.⁸

I konsumentledet uppskattas de ekologiska livsmedlen ha ett försäljningsvärde på 3,5 - 4 miljarder kronor. De produktgrupper som har högsts andel av försäljningsvärdet i grossistled är mejeriprodukter, bröd och spannmålsprodukter samt frukt, bär och grönsaker. Cirka 20 procent av produkterna är importerade och exempel på produkter med hög importandel är frukt, bär, grönsaker och bröd.⁹ Mjöl, ägg samt frukt och grönt tillhör de produktgrupper som har haft lättast att etablera sig på den svenska marknaden, medan det har varit betydligt svårare för exempelvis köttprodukter.

⁶ KRAV (2000), KRAV (2002).

⁷ SJV (2001)

⁸ SJV 2004:19

⁹ Ekologiska lantbrukarna (2003).

I Sverige säljs ekologiska livsmedel till övervägande del i traditionell livsmedelshandel. 91 procent av de ekologiska livsmedlen säljs i traditionella livsmedelsbutiker, 7 procent utgör direktförsäljning, 1 procent säljs i specialaffärer och ytterligare 1 procent via andra, ospecificerade, försäljningskanaler.¹⁰

Motsvarande siffror för konventionella livsmedel är 91 procent i livsmedelsbutiker, 1 procent direktförsäljning, 5 procent i specialaffärer och 4 procent via andra försäljningskanaler.¹¹

Kontrollen av den ekologiska märkningen sköts av det privata certifieringsorganet *Kontrollföreningen för alternativ odling (KRAV)*. KRAV är det enda svenska certifieringsorganet och samordnar marknadsföringen av ekologiska produkter.¹² Märkningen har en mycket hög igenkänningsgrad hos konsumenter.¹³

För en mer utförlig beskrivning av ekologiska livsmedel, svensk lagstiftning och utveckling samt omfattning av ekologisk produktion i Sverige hänvisas till SLI:s rapport 2003:2, *Samhällsekonomisk analys av ekologisk livsmedelsproduktion*.

Stöd till ekologisk produktion är en del av Sveriges Miljö- och landsbygdsprogram 2000-2006 och lämnas i hela landet. Stöd till ekologisk odling lämnas per hektar som odlas ekologiskt och för ekologisk djurhållning. För att få stöd för djurhållning måste lantbrukaren samtidigt odla vall eller grönfoder ekologiskt i förhållande till djurantalet. En djurenhet kvalificerar för stöd till ett hektar. Lantbrukaren går in i ett femårigt åtagande där han förbinder sig att odla ekologiskt under hela perioden. Detsamma gäller för stöd till ekologisk djurhållning. Anslutningen till programmet berättigar inte i sig lantbrukaren att marknadsföra sina produkter som ekologiska, utan kontroll och märkning krävs. I Sverige ges inte stöd till själva omställningen till ekologisk odling; däremot finns ett litet stöd till utbildning.

¹⁰ Ekologiska lantbrukarna (2002).

¹¹ Statistiska centralbyrån (2003b).

¹² Statens jordbruksverk (2003).

¹³ Hamm, U, Gronefeld, F, Halpin, D (2002).

Tabell 4.1 Stöd till ekologisk produktion i Sverige

Land	Typ av stöd	Berättigat till stöd är:	Stödbelopp till ekologisk produktion, EUR/ha	Stödbelopp till omläggning, EUR/ha
Sverige	Årlig utbetalning	Vall	57	-
		Spannmål	149	-
	Årlig utbetalning	Djurhållning	195	-

COMIAGR/CA/ENV/EPOC(2003)92

4.2 Marknaden för studerade produkter

Ekologiska morötter är väletablerade på den svenska marknaden och tillhör bas-sortimentet bland ekologiska produkter. Cirka 10 procent av den totala arealen morotsodling i Sverige är ekologisk.¹⁴ 20-30 procent av de ekologiska morötter som konsumeras är importerade. Volymerna förefaller vara tillräckligt stora för att kunna hanteras på ett effektivt sätt.

Produktionen av ekologiska äpplen är mycket liten i Sverige och odlingen utgör endast 1 procent av den totala äppelodlingen. 2002 var odlingen endast cirka 15 ha, en minskning med 4 ha jämfört med året innan.¹⁵ Marknadsandelen för ekologiska äpplen är cirka 1 procent och 90-95 procent av dessa importeras, t.ex. från Italien, Argentina, Holland, Frankrike och Nya Zeeland. Även konsumtionen av konventionella äpplen baseras till stor del på import. Endast cirka 20 procent av alla konventionella äpplen som konsumeras är inhemskt producerade.¹⁶

Huvudparten av de butiker som har besvarat enkäten hade både svenska och importerade konventionella äpplen. En stor del av butikerna hade även ekologiska importerade äpplen, men endast ett fåtal hade svenska ekologiska äpplen. Av prisuppgifterna framgår om priset avser svenska eller importerade äpplen, både för ekologiska och konventionella. Däremot framgår inte om priset avser förpackade äpplen eller äpplen i lösvikt.

Ekologiskt nötkött har en marknadsandel på cirka 2 procent. När butiker köper större delar av slaktkroppen och styckar i butik kan normalt inte alla delar säljas som ekologiska. I Sverige går utvecklingen mot alltmer konsumentförpackat ekologiskt kött. Det ökar butikernas möjlighet att inrikta

¹⁴ Statistiska centralbyrån (2002a).

¹⁵ Statistiska centralbyrån (2003a).

¹⁶ Statens jordbruksverk (2004), Statistiska centralbyrån (2002b).

sig på det ekologiska sortiment som efterfrågas. Det innebär också att även de butiker som inte är KRAV-auktorerade kan sälja ekologiskt kött. Antalet ekologiska charkprodukter har ökat, liksom produktionen av färdiglagade ekologiska rätter. Utbudet av ekologiskt har alltså ökat; utvecklingen innebär också att efterfrågan breddas inom nötköttssortimentet, till även mindre ädla kött detaljer.¹⁷

Frigående höns står för totalt cirka 40 procent av den svenska äggproduktionen, men huvuddelen utgörs av konventionell produktion. KRAV-höns står för ungefär 4 procent av den svenska produktionen.¹⁸ Uppgiftslämnare i den svenska handelskedjan menar att efterfrågan på ekologiska ägg inte längre ökar i samma takt som tidigare.

Leveransen av ekologiska ägg har effektiviserats genom att äggen levereras tillsammans med övriga färskvaror. Detta underlättar leveranserna, trots att ekologiska ägg ofta utgör en liten del av den totala färskvaruleveransen.

4.3 Sveriges matkronor

Nedan presenteras Sveriges matkronor i diagramform.

Genomgående kan konstateras att priset för ekologiska produkter är högre än för den konventionella motsvarigheten. Prisskillnaden är störst för äpplen (68 procent) och morötter (58 procent) och minst för nötkött (16 procent för rostbiff och 23 procent för nötfärs). Vidare är jordbrukets andel av konsumentpriset genomgående högre för den ekologiska produkten. Störst är denna skillnad för morötter, där andelen är 28 procent för ekologiska morötter, mot 17 procent för ekologiska.

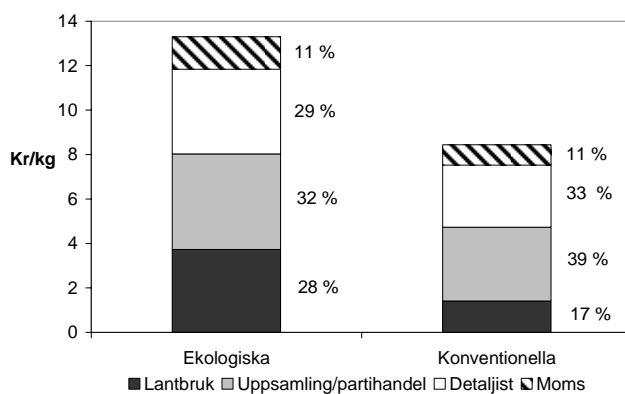
För morötter skiljer kronpåslaget förhållandevis mycket även i leden efter odlaren, även om den procentuella andelen av konsumentpriset är lägre för ekologiska morötter i senare led. För ägg däremot, kan i stort sett hela prisskillnaden förklaras av ett högre pris till äggproducenten. Kronpåslagen i senare led är i stort sett desamma för konventionella och ekologiska ägg. För vetemjöl är olika leds procentuella andelar av konsumentpriser relativt lika för ekologiskt och konventionellt producerat.

¹⁷ Jerkerbring, K, Alarik, M, Gustafsson Fahlbeck, M (2000).

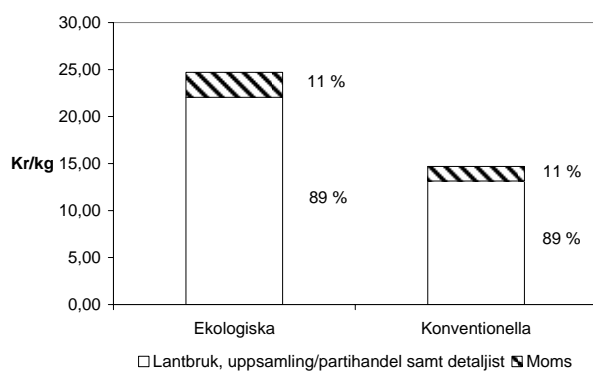
¹⁸ SFS-Svenska ägg.

Den största relativa skillnaden i konsumentpris bland studerade produkter har äpplen, där dock uppgifter saknas om fördelningen mellan led. Den minsta relativa skillnaden i konsumentpris uppvisar nötkött; såväl för köttfärs som för rostbiff är prisskillnaden liten i förhållande till skillnaden för övriga produkter. Matkronorna för nötkött redovisas inte i diagramform.

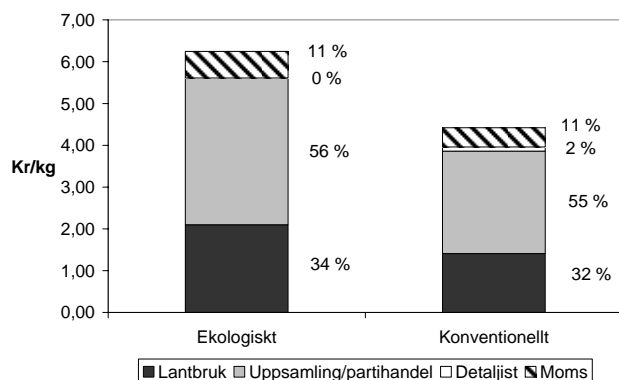
Figur 4.1 Morötter

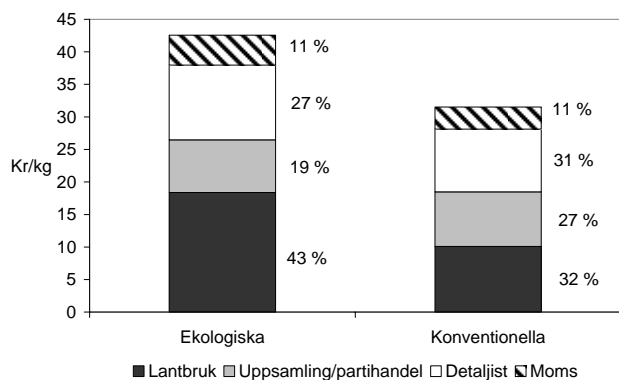
Figur 4.2 Äpplen

Figur 4.3 Vetemjöl

Figur 4.4 Ägg

5 Danmark – ett land med en stor ekologisk marknad

5.1 Inledning

De data och kommentarer som presenteras bygger på sammanställningen från den danska uppgiftslämnaren, Technical University of Denmark (DTU).

I Danmark säljs 86 procent av alla ekologiska livsmedel i livsmedelsbutiker, jämfört med endast 75 procent för konventionella livsmedel. Direktförsäljningen av ekologiska livsmedel står för 7 procent och försäljningen i

specialaffärer, t.ex. hälsokostaffärer och ekologiska butiker, för 4 procent. Motsvarande uppgifter för konventionella livsmedel saknas.

Märkningen och kontrollen av ekologiska produkter sker i statlig regi. Det finns bara en märkning för ekologiska produkter, vilket antas bidra till att den ekologiska märkningen är välkänd bland danska konsumenter.

År 1999 presenterade det danska Jordbruksdepartementet en aktionsplan för ekologiskt jordbruk. I planen fastslogs att 8 procent av all jordbruksmark skall vara ekologisk 2003. År 2002 användes 5-6 procent av den danska jordbruksmarken till ekologisk odling.

Danmark har i likhet med Sverige stöd till ekologisk odling i form av ett nationellt program, som bygger på EU:s landsbygdsförordning. Stöd lämnas både i samband med omläggning från konventionell till ekologisk produktion och därefter i form av ett årligt arealstöd. Jordbrukaren förbinder sig att odla ekologiskt under en femårsperiod. Omlägningsstödet utgår under två år, därefter utgår enbart arealstödet. För att få stödet måste brukaren vara godkänd för ekologisk produktion av Plantedirektoratet.

Tabell 5.1 Stöd till ekologisk produktion i Danmark

Land	Typ av stöd	Berättigat till stöd är:	Stödbelopp till ekologisk produktion, EUR/ha	Stödbelopp till omläggning, EUR/ha
Danmark	Årlig utbetalning	Alla grödor	80	141

COM/AGRI/CA/ENVI/EPOC(2003)92

5.2 Marknaden för studerade produkter

Den ekologiska morotsodlingen utgör hela 41 procent av den totala produktionen och marknadsandelen är 15 procent (3 procent importerade). Volymen är alltså stor; transport och distribution är ofta välorganiserad och samordnas med konventionella morötter. Produkterna behöver inte levereras till små specialiserade livsmedelsbutiker, utan försäljningskanalerna domineras av de stora livsmedelsbutikerna. Enligt de danska uppgiftslämnarna är det därför förvånande att det ekologiska uppsamlings- och grossistledets andel av konsumentpriset för morötter, skiljer sig så pass mycket från de konventionella. De redovisade förutsättningarna borde ha en

mer positiv inverkan på de led i handelskedjan som följer efter lantbruket, än vad studiens resultat visar.

Äppelproduktionen är liten i Danmark och en betydande del av de äpplen som konsumeras är importerade. De ekologiska äppleodlarna har svårt att prismässigt konkurrera med importerade äpplen, främst p. g. a. små volymer i odlingarna.

Ekologiskt vetemjöl har en marknadsandel på 7 procent och enligt de danska uppgiftslämnarna är en stor del av det ekologiska vetet importerat. Importen kommer huvudsakligen från Frankrike, Tyskland och USA. De danska lantbrukarna rapporteras ha svårt att uppnå önskad kvalitet.

Ekologisk nötköttsproduktion har en marknadsandel på 2 procent. Enligt DTU kan detta förklaras med att det finns en stor produktion av ekologisk mjölk i Danmark och att produktion av mjölk och kött delvis bedrivs integrerat.

Ekologiska ägg är en stor produkt med en marknadsandel på 7 procent. Produktionen är storskalig och distributionen är effektiv.

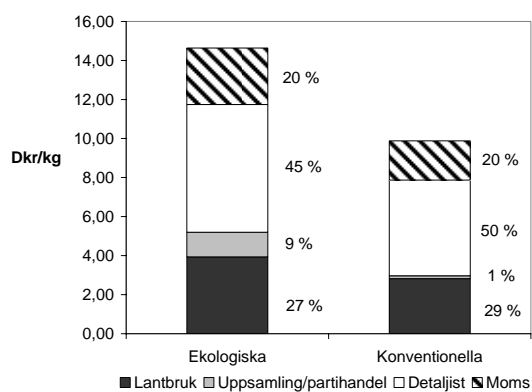
5.3 Danmarks matkronor

Liksom i Sverige är de danska konsumentpriserna genomgående högre på ekologiska än på motsvarande konventionella produkter. I Danmark är prisskillnaden störst för vetemjöl (84 procent), för vilket den relativa prisskillnaden var endast hälften så stor i Sverige. Därefter kommer de två produkterna med störst prisskillnad i Sverige, äpplen och morötter – båda med en relativt sett mindre prisskillnad än i Sverige. Ägg är den av de studerade produkterna för vilken prisskillnaden är allra minst i Danmark – endast 6 procent.

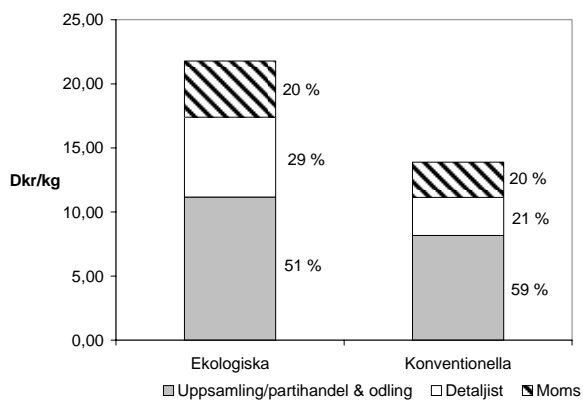
Liksom i Sverige är priserna till jordbrukarna genomgående högre; för vetemjöl och ägg är även jordbrukets *andel* av konsumentpriset högre. Störst är pris- och andelsskillnaden för vete, där dock importen enligt DTU utgör en väsentlig del för ekologiskt vete. Även för ägg är jordbrukets andel av konsumentpriset högre för ekologiska produkter, 31 jämfört med 26 procent, trots att skillnaden i konsumentpris är blygsam. För ägg är emellertid detaljistledets påslag mindre för ekologiska ägg än för konventionella; tom i kronor är påslaget lägre.

För morötter är som nämnts skillnaden i konsumentpris relativt stor (48 procent). Jordbrukarens pris är visserligen högre än för konventionella morötter, men andelen av konsumentpriset är lägre. Däremot är andelen i uppsamlings- och partiledet betydligt högre för ekologiska morötter än för konventionella, hela 9 procent, jämfört med 1 procent för konventionella morötter. I detaljhandeln är kronpåslaget större, men andelen av konsumentpriset lägre. Som redan nämnts anser de danska uppgiftslämnarna att det är förvånande att andelarna i just uppsamlings- och grossistledet skiljer sig så mycket, med tanke på de redovisade förutsättningarna i detta led.

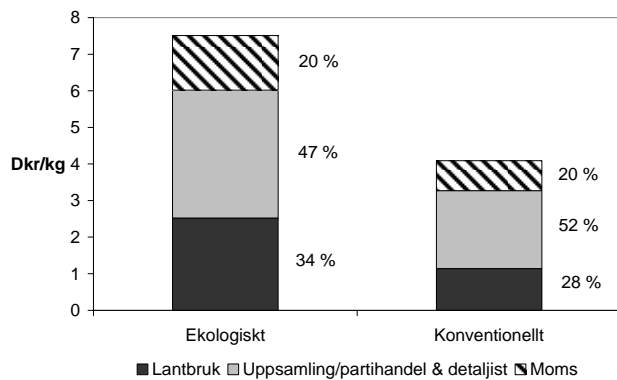
Figur 5.1 Morötter

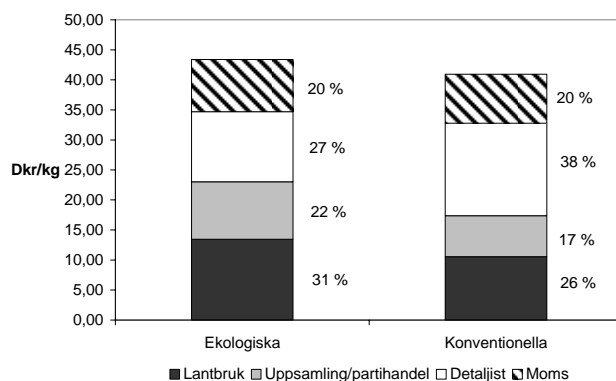
Figur 5.2 Äpplen

Figur 5.3 Vetemjöl

Figur 5.4 Ägg

6 Storbritannien – en snabbt växande ekologisk marknad

6.1 Inledning

I följande kapitel presenteras Storbritanniens marknad för ekologiska livsmedel och för de fem studerade produkterna. Data och framställning för Storbritannien baseras på de uppgifter som har lämnats av uppgiftslämnaren, The University of Wales.

Den ekologiska marknaden i Storbritannien uppgick till nära 1 miljard pund 2001/2002, en ökning med 15 procent jämfört med året innan. Landet har enligt de brittiska uppgiftslämnarna en av Europas största detaljhandelsmarknader för ekologiska livsmedel och har sedan 1997 visat den snabbaste tillväxttakten i något europeiskt land.

I Storbritannien säljs 80 procent av de ekologiska livsmedlen i livsmedelsbutiker, 9 procent via direktförsäljning och 11 procent i specialaffärer. Det är alltså en relativt stor del av de ekologiska livsmedlen som säljs i konventionella livsmedelbutiker. Uppgiftslämnarna kan inte redovisa motsvarande siffror för konventionella livsmedel.

I Storbritannien finns både en statlig ekologisk märkning och flera privata märkningsorganisationer med egna symboler för ekologiska produkter. Det stora utbudet av symboler och skillnader i krav på produktionsmetoder har skapat en splittrad marknad. Konsumenterna uppges ha svårt att skilja mellan

de märkningar som finns på marknaden, vilket anses försvåra etableringen av ekologiska livsmedel.

Stödet till ekologisk odling i Storbritannien lämnas både i form av ett nationellt stöd och regionalt riktade stöd i enlighet med EU:s Landsbygdsförordning. Storbritannien har valt att diversifiera stödnivån mellan sådana grödor som ingår i den gemensamma jordbrukspolitikens arealstöd och grödor som inte omfattas av den gemensamma jordbrukspolitikens, till exempel grönsaker och bärödling. Landet ger stöd till omställning under två år och därefter ett årligt stöd under resterande tre år av det femåriga åtagandet.

Tabell 6.1 Stöd till ekologisk produktion i Storbritannien

Land	Typ av stöd	Berättigat till stöd är	Stödbelopp till ekologisk produktion, EUR/ha	Stödbelopp till omläggning, EUR/ha
Storbritannien	Årlig utbetalning	Alla arealbidragsberättigade grödor inom CAP	48	358-215
		Ej arealbidragsberättigade grödor	37	279-167
		Naturbetesmark	8	43-16

COM/AGRI/CAI/ENV/EP/OC(2003)92

6.2 Marknad och matkronor för studerade produkter

Ca 2 procent av alla morötter som säljs i Storbritannien är ekologiska. Marknaden för ekologiska grönsaker har under de senaste åren karakteriserats av högre efterfrågan än inhemsk tillgång och därför har importen varit stor. 35 procent av de ekologiska morötterna är importerade.

Ca 1 procent av den frukt som finns på marknaden är ekologisk. Av försäljningen av ekologiska äpplen utgörs 95 procent av importerade äpplen.

1 procent av det vetemjöl som säljs är ekologiskt och av detta är 80 procent importerat.

Marknaden för nötkött i Storbritannien påverkas fortfarande av BSE-krisen samt av utbrottet av mul- och klövsjuka under åren 2001 och 2002. Importen

av nötkött har ökat de senaste åren. Ekologiskt nötkött har en marknadsandel på 0,4 procent, varav 23 procent importerar.

Ekologiska ägg har en marknadsandel på 1 procent, varav 3 procent importerar.

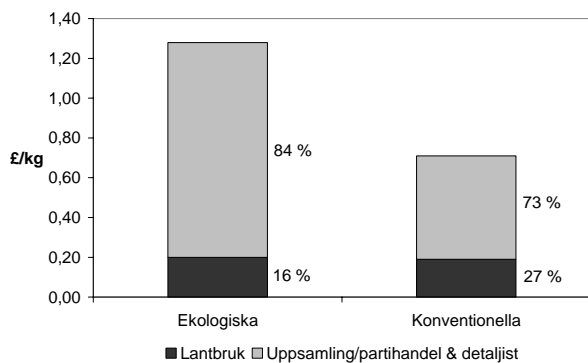
Enligt matkronorna är i Storbritannien, liksom i de två tidigare studerade länderna, konsumentpriserna för ekologiska produkter högre än för de konventionella motsvarigheterna. Den relativa prisskillnaden är störst för morötter (82 procent) och ägg (63 procent); prisskillnaden är lägst för vetemjöl (28 procent). Som tidigare nämnts avser matkronan fullkornsmjöl i Storbritannien och Frankrike.

Trots den stora konsumentprisskillnaden för morötter är priset till odlaren i stort sett detsamma. Odlarens andel av konsumentpriset är således betydligt lägre för ekologiska morötter – endast 16 procent för ekologiska morötter mot 27 procent för konventionellt odlade morötter. Påslaget i senare led är alltså betydligt större för ekologiska morötter.

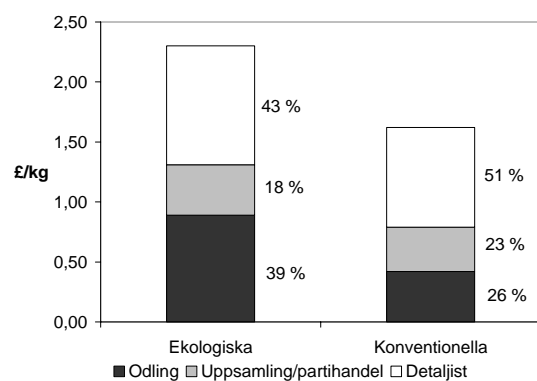
För övriga produkter är priset – och även den andel av priset som jordbrukaren får – betydligt högre för de ekologiska varianterna. Allra störst är skillnaden för ägg, där jordbrukare får mer än dubbelt så mycket för ekologiska ägg. Den andel av (det betydligt högre) konsumentpriset som tillfaller odlare är hela 40 procent för ekologiska ägg, jämfört med 26 procent för konventionellt producerade ägg.

De senare ledens påslag är i samma storleksordning för konventionella och ekologiska produkter för äpplen och vetemjöl, medan de är betydligt större för morötter – som tidigare nämnt förklaras här den stora prisskillnaden helt av påslagen i leden efter odlaren. För ägg är detaljhandels påslag betydligt större, medan uppsamling och förädling har ett betydligt mindre påslag, även i absoluta belopp, dvs räknat i pund.

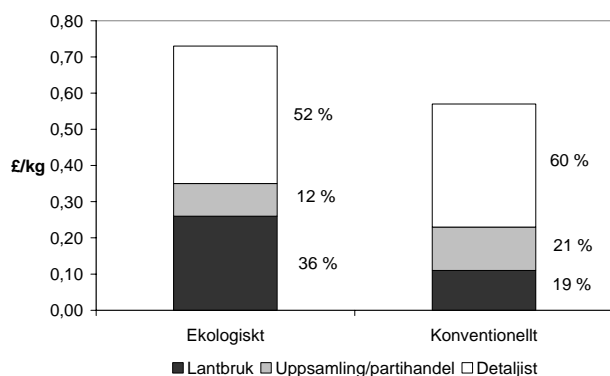
Figur 6.1 Morötter

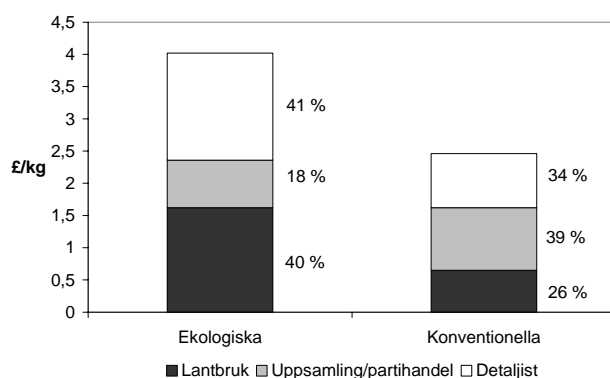
Figur 6.2 Äpplen

Figur 6.3 Vetemjöl

Figur 6.4 Ägg

7 Tyskland – en splittrad ekologisk marknad

7.1 Inledning

I detta kapitel presenteras data och kommentarer för Tyskland, lämnade av den tyska uppgiftslämnaren, The University of Kassel. Först beskrivs den tyska försäljningsstrukturen och ekologisk märkning, därefter marknaden och matkronor för studerade produkter.

Värdet av den tyska ekologiska marknaden uppskattades till 2,7 miljarder euro 2001 och 3,0 miljarder euro 2002, vilket motsvarar cirka 2,1 respektive 2,3 procent av den totala livsmedelsmarknaden. Av den totala odlade arealen är 4 procent ekologisk.

I Tyskland sälj endast 35 procent av de ekologiska livsmedlen i traditionella livsmedelsbutiker, jämfört med 85 procent för konventionella livsmedel. Andelen direktförsäljning är 17 procent och försäljningen i specialaffärer, till exempel ekologiska butiker eller hälsokostaffärer, är 36 procent. Cirka 12 procent av de ekologiska livsmedlen säljs genom andra ospecificerade försäljningskanaler. Anledningen till att andelen ekologiska livsmedel som säljs i traditionella livsmedelsbutiker är låg är att de ekologiska producentorganisationerna inte kan säkerställa en jämn tillgång och kontinuitet i leveranserna. Brister i samarbetet mellan de ekologiska producentorganisationerna avspeglar sig således i att de traditionella försäljningskanalerna bara kan utnyttjas i låg utsträckning.

Certifiering och kontroll av ekologisk produktion och produkter sköts av privata certifieringsorgan. Det finns också många symboler för ekologisk produktion och igenkänningsgraden hos konsumenterna är låg. I syfte att underlätta för konsumenterna har en gemensam statlig symbol införts. Företagen kan använda denna symbol tillsammans med sitt eget märke.

Stöd till ekologisk odling i Tyskland lämnas på både nationell och regional nivå i enlighet med reglerna inom Landsbygdsförordningen. I likhet med Storbritannien ges olika stödbelopp till olika grödor och markanvändning, och stöd ges också till grödor som inte omfattas av CAP. Stödet till omläggning utgår under fem års tid.

Tabell 7.1 Stöd till ekologisk produktion i Tyskland

Land	Typ av stöd	Berättigat till stöd är	Stödbelopp till ekologisk produktion, EUR/ha	Stödbelopp till omläggning, EUR/ha
Tyskland	Årlig utbetalning	Alla arealbidragsberättigade grödor inom CAP	160	210
		Ej arealbidragsberättigade grödor	35	-
		Naturbetesmark	160	210

COM/AGRI/CA/ENV/EPOC(2003)92

7.2 Marknad och matkronor för studerade produkter

Av den totala odlade tyska morotssarealen är 12 procent ekologisk. Tyska ekologiska morötter är dubbelt så dyra som konventionella. Trots detta finns det enligt uppgiftslämnarna en stor efterfrågan, särskilt från barnfamiljer. Priset på konventionella morötter uppfattas som lågt och konsumenterna accepterar därför ett mycket högre pris för den ekologiska varan.

Ekologiska äpplen har en marknadsandel på 1 procent. Efterfrågan på ekologiska äpplen är låg och av den totala äppelarealen är 4 procent ekologisk. Enligt uppgiftslämnarna exporterar Tyskland ekologiska äpplen. Som framgår av figur 7.2 har uppsamlings- och detaljistledet ett mycket stort påslag för ekologiska äpplen, jämfört med på konventionella äpplen.

Ekologiskt vetemjöl har en marknadsandel på 1 procent och efterfrågan på ekologiskt vetemjöl är låg. Av den totala arealen för vete är 2 procent ekologiskt odlat och 45 procent av allt ekologiskt vetemjöl importeras.

Ekologiskt nötkött har en marknadsandel på 5 procent och 98 procent av detta är inhemskt. Enligt de tyska uppgiftslämnarna är konsumenternas efterfrågan låg.

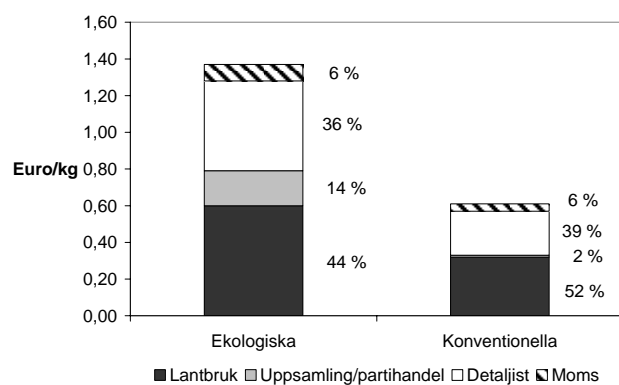
Ekologiska ägg har en marknadsandel på 1 procent, varav 20 procent importeras.

Prisskillnaderna mellan de ekologiska och konventionella studerade produkterna är stora i Tyskland – större än de hittills kommenterade länderna. Allra störst är skillnaden för morötter (125 procent). Minst är skillnaden för de studerade nötköttsprodukterna (ca 30 procent). För övriga produkter är prisskillnaden i storleksordningen 70-80 procent.

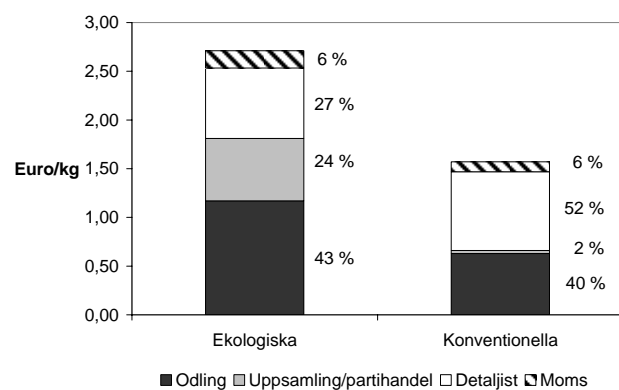
För morötter – den produkt som utmärker sig – beror de stora skillnaderna framförallt på handelsledens större påslag. Detaljhandens påslag utgör 36 procent av priset och är i euro mer än dubbelt så stort för ekologiska produkter. Enligt uppgifterna tar uppsamlings- och partiledet endast 2 procent av priset på konventionella morötter, men hela 14 procent (av det mer än dubbelt så höga) konsumentpriset på ekologiska morötter.

Av prisskillnaden för vetemjöl tillfaller merparten jordbrukaren, som får nästan dubbelt så stor andel av det 78 procent högre konsumentpriset för ekologiskt vetemjöl; odlarpriset är ca tre gånger så högt. En stor del – nästan hälften - av den ekologiska spannmålen är dock importerad.

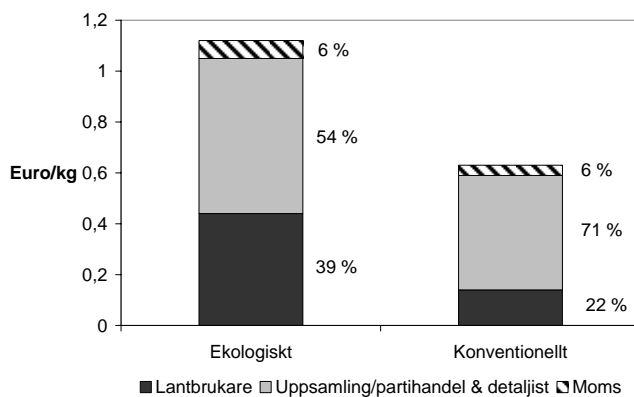
Figur 7.1 Morötter

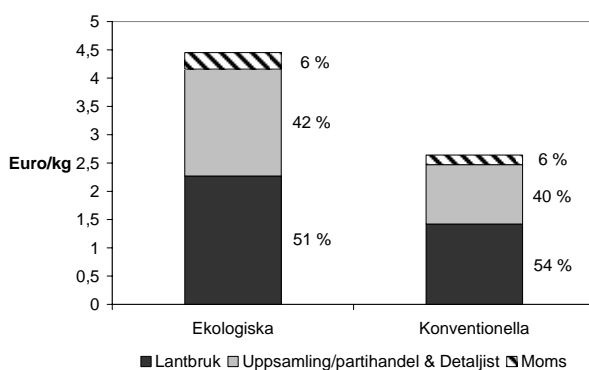
Figur 7.2 Äpplen

Figur 7.3 Vetemjöl

Figur 7.4 Ägg

8 Frankrike – en liten och oorganiserad ekologisk marknad

8.1 Inledning

Nedan presenteras data och kommentarer för Frankrike, lämnade av den franska uppgiftslämnaren Institute National de la Recherche Agronomique (INRA). Kapitlet inleds med en beskrivning av den franska ekologiska marknaden och de mål som finns. Därefter presenteras och analyseras de fem produkterna.

Konsumtionen av ekologiska livsmedel i Frankrike har ökat som en konsekvens av de olika livsmedelsskandaler som har inträffat. Värdet av den

franska ekologiska marknaden uppskattas till 1,2 miljarder euro för år 2001, vilket motsvarar ca 1 procent av den totala livsmedelskonsumtionen. 1997 upprättades i Frankrike en ekologisk aktionsplan med syfte att underlätta övergången till ekologisk produktion.

Målet är att det ska finnas 1 miljon ha ekologisk odling och 25 000 ekologiska producenter år 2005. 2001 uppgick den ekologiska odlingen till 420 000 ha, motsvarande 1,4 procent av den odlade arealen och det fanns 10 400 producenter. Enligt INRA anser franska ekologiska lantbrukare att politiken för den ekologiska produktionen ger osäkra förutsättningar och att producenterna därför har svårt att planera sin fortsatta verksamhet.

I Frankrike säljs 55 procent av de ekologiska livsmedlen i vanliga livsmedelsbutiker, jämfört med 80 procent för konventionella livsmedel. Resterande del av de ekologiska livsmedlen fördelas på 15 procent i direktförsäljning och 30 procent i specialaffärer. Av konventionella livsmedel utgör endast 3 procent direktförsäljning. I Frankrike sköts den ekologiska certifieringen och kontrollen av privata certifieringsorgan.

I Frankrike lämnas stöd till ekologisk odling i form av stöd till omställning. Stödet till omställning utgår under fem år med ett belopp som minskar per år. Stödbeloppet är högre för avsalugrödor än för betesmark.

Tabell 8.1 Stöd till ekologisk produktion i Frankrike

Land	Typ av stöd	Berättigat till stöd är	Stödbelopp till ekologisk produktion, EUR/ha	Stödbelopp till omläggning, EUR/ha
Frankrike	Årlig utbetalning	Alla arealbidragsberättigade grödor inom CAP	-	409-136
		Naturbetesmark	-	180-60

COM/AGRI/CA/ENV/EPOC(2003)92

8.2 Marknad och matkronor för studerade produkter

Av den odlade arealen grönsaker är 3 procent ekologiska. Även för morötter är, som tidigare nämnts, en stor del import.

Av den totala odlade arealen äpplen är 2 procent ekologiskt odlat och en stor del av den ekologiska frukten importeras.

Av den totala arealen vete är 0,4 procent ekologisk odlat. 64 procent av det ekologiska vetet importeras. Uppsamlingskostnaderna är högre för ekologiskt än för konventionellt vete och den malningsteknik som används vid produktion av ekologiskt vetemjöl är mer tidskrävande än den konventionella tekniken. Vissa producenter har problem med att nå de krav som ställs på exempelvis proteinhalt och renhet. Dessa faktorer bidrar till en hög merkostnad för franskt ekologiskt vetemjöl.

I samband med BSE-krisen ökade efterfrågan på ekologiskt nötkött, men efterfrågan har efter hand mattats av. Enligt INRA är marknaden för ekologiskt nötkött mycket osäker. Ett av de största problemen är att få avsättning för hela slaktkroppen.

Av den totala äggproduktionen är 3 procent ekologisk och all ekologisk konsumtion baseras på inhemsk produktion. I Frankrike är kraven på ekologisk äggproduktion högre än EU:s regler. Enligt franska regler måste t.ex. en viss andel av fodret produceras lokalt på gården. De franska ekologiska äggproducenterna har minskat i antal som ett resultat av dessa strängare regler.

Liksom i de tidigare redovisade länderna är konsumentpriserna i Frankrike högre för de ekologiska produkterna. Störst är den redovisade prisskillnaderna för ägg. Som tidigare nämnts beror den noterade prisskillnaden inte bara på skillnaden mellan ekologiskt och konventionellt, utan även på skillnaden mellan frigående höns och burhöns. Varken matkronor eller prisuppgifter för ägg redovisas därför i denna rapport. Även i det summerande kapitel 10 samt i bilagorna har de franska uppgifterna för ägg uteslutits.

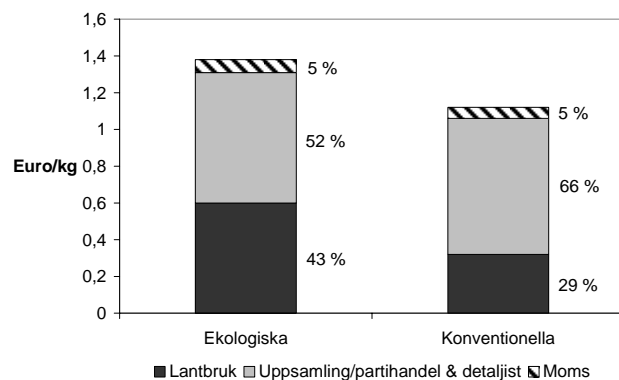
Av övriga produkter är skillnaden i konsumentpris störst för äpplen (107 procent) och rostbiff (75 procent). För dessa produkter har Frankrike det högsta merpriset för den ekologiska varianten av alla länder. Det gäller även nötfärs. Lägst är skillnaden för morötter (23 procent). Frankrike avviker därmed från mönstret i övriga studerade länder, där morötter har ett förhållandevis högt merpris.

För de tre produkter där franska matkronor redovisas nedan är odlarens pris i samtliga fall högre för de ekologiska varianterna. Störst är skillnaden för vetemjöl, där priset är hela tre gånger så högt och odlarens andel av konsumentpriset är dubbelt så högt som för konventionellt vetemjöl (35 jämfört med 17 procent). Som tidigare nämnts är dock huvuddelen av den ekologiska spannmålen importerad. Det bör här åter påpekas att matkronan avser fullkornsmjöl i Frankrike och Storbritannien.

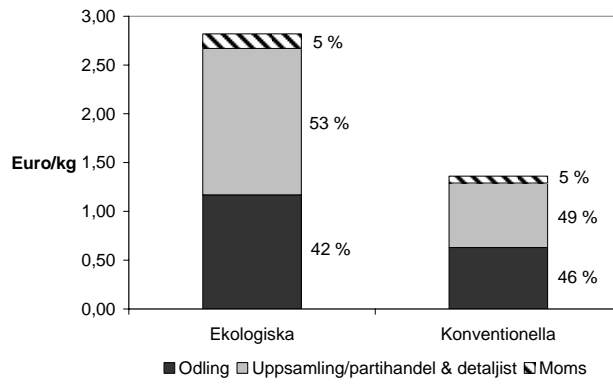
Slutligen är odlarens andel av konsumentpriset betydligt högre för ekologiskt även för morötter, trots att prisskillnaden är förhållandevis liten i konsumentledet. Påslagen i senare led är ungefär desamma – i euro - för ekologiska som för konventionella morötter.

I uppsamlings- och handelsleden är påslaget betydligt större för äpplen – även i procent, medan det för de två övriga produkterna är i samma storleksordning – i euro - som för de konventionella produkterna.

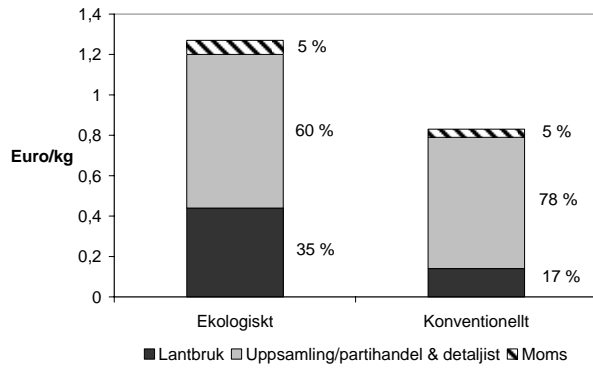
Figur 8.1 Morötter

Figur 8.2 Äpplen

Figur 8.3 Vetemjöl

9 Förändringar i Sverige mellan år 2000 och 2002

SLI har tidigare genomfört en liknande studie av skillnader i matkronor mellan ekologiska och konventionella livsmedel¹⁹. Den studien innehöll produkterna mellanmjölk, potatis och vetemjöl. Dessa tre produkter valdes för att de representerar olika produktions- och distributionssätt. De utgör exempel på både animalie- och vegetabilieproduktion och representerar dessutom de två ekonomiskt mest betydelsefulla produktionsgrenarna i Sverige, nämligen mjölk och spannmål. De är vidare olika mycket bearbetade samt distribueras till butik på olika vägar. Medan spannmål normalt passerar traditionella handels- och distributionsled, så samlas mjölken upp direkt av förädlingsledet och distribueras därifrån direkt till butiker.

Den tidigare studien gjordes på priser år 2000. I detta kapitel jämförs resultaten för potatis, mjölk och vetemjöl från den studien med uppgifter för år 2002. Det är i dessa jämförelser viktigt att hålla i minnet att underlagsmaterialet är begränsat; det gäller för ett begränsat antal butiker under en begränsad tidsperiod och urvalet av butiker skiljer sig mellan de två studerade åren.

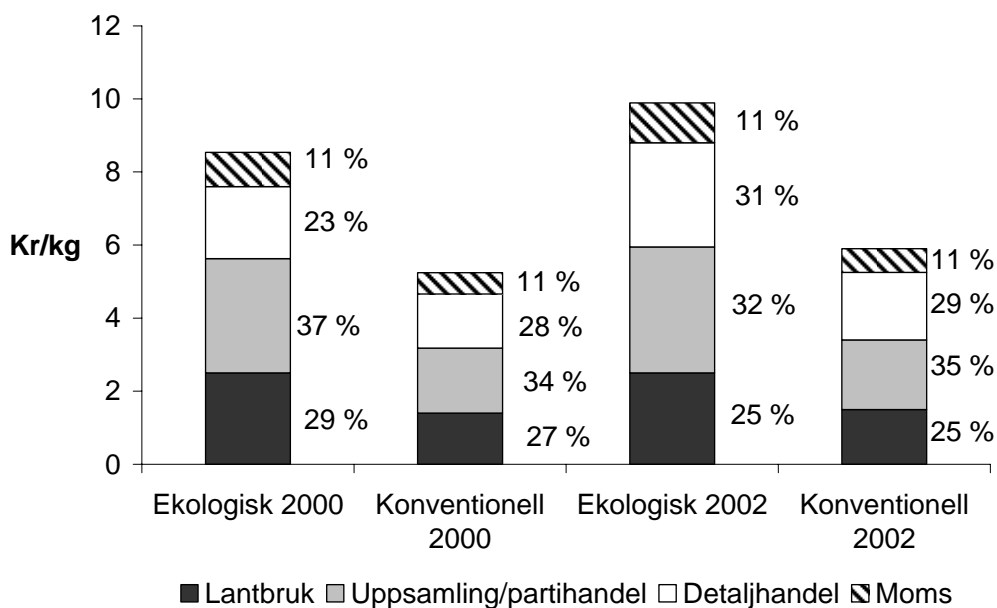
9.1 Potatis

Potatis är en produkt som når konsumenten i samma form som den lämnar producenten, förädlingsgraden är alltså låg. Produkten säljs både i förpackning och i lösvikt. Potatis förpackas och sorteras i ett uppsamlings- eller handelsled innan den distribueras vidare till partiledet eller direkt till detaljhandeln. Marknaden för potatis består av många aktörer i uppsamling och distribution.

Nedan jämförs olika leds andelar åren 2000 och 2002; andelarna av konsumentpriset för 1 kg ekologisk och konventionell potatis för de båda åren redovisas i figur 9.1. Uppsamlings- och partileden redovisas sammanslagna eftersom potatisen ofta går direkt till butiken från lantbruk och uppsamling. För år 2002 avser prisuppgifterna för konventionell potatis endast potatis i lösvikt, medan de för ekologisk potatis endast avser förpackad potatis. För år 2000, däremot, avser prisuppgifterna en blandning av lösvikt och förpackat, för både ekologisk och konventionell potatis.

¹⁹ Livsmedelsekonomiska institutet (2001)

Figur 9.1 Matkronor för potatis, år 2000 och 2002

År 2000 var konsumentprisskillnaden mellan ekologisk och konventionell potatis 63 procent. År 2002 var skillnaden 68 procent. Som nyss påpekats jämförs det senare året ekologiskt förpackad potatis med konventionell potatis i lösvikt, medan år 2000 avsåg samma förpackningsförhållanden för ekologisk och konventionell potatis. En del av den större prisskillnaden år 2002 kan därmed bero på förpackningskostnaden för ekologiskt.

Mellan de båda åren har andelen av konsumentpriset på ekologisk potatis som tillfaller detaljhandeln ökat från 23 till 31 procent, medan andelen för uppsamling och förädling har sjunkit, från 37 till 32 procent. Dessa förskjutningar torde inte kunna förklaras av skillnaderna i förpackning/lösvikt mellan de båda åren, då denna skillnad snarast borde verka åt motsatt håll mellan leden.

År 2000 var butikernas andel lägre för ekologisk än för konventionell potatis, medan förhållandet var det motsatta år 2002 (även om andelarna då var i

samma storleksordning). Enligt enkätsvaren varierar butikernas påslag mycket lite, både för konventionell och ekologisk potatis.

Odlarens andel var lägre år 2002 än 2000 för både ekologisk och konventionell potatis. Förhållandet mellan ekologisk och konventionell var dock relativt lika de båda åren. Potatis är en bulkvara, vilket innebär att det kan vara svårare att få ett merpris för ekologiskt odlad. Priset till lantbrukare kan även variera stort mellan olika år, både för konventionell och ekologisk potatis, på grund av variationer i skördeutfall.

9.2 Mjök

Invägningen av ekologisk mjök var år 2002 cirka 140 000 ton, vilket motsvarar 4,4 procent av den totala invägningen i Sverige.²⁰

Ekologisk mjök har haft en stabil försäljningsutveckling under 1990-talet och mejeriprodukter är en betydelsefull del av det ekologiska utbudet, med cirka 1/3 av det ekologiska försäljningsvärdet. Efterfrågan varierar dock under året, bland annat på grund av att skolorna är stängda under sommaren.²¹ All ekologisk mjök säljs inte som ekologisk, utan används även till andra konventionella produkter.

Handelskedjan inleds med att mejerierna hämtar mjöken på gården. På mejeriet genomgår råvaran olika processer, bland annat homogenisering, pastörisering och förpackning. Mejeriprodukterna levereras direkt från mejeri till butik. Den mjök som levereras från lantbrukare till mejeri håller i genomsnitt en fetthalt på drygt 4 procent och används till flera olika varor med varierande fetthalt, som t.ex. mellanmjök, grädde och ost. Mellanmjök, till exempel, innehåller 1,5 procent fett och så kallat avskalningsfett från tillverkningen (skillnaden mellan 4 och 1,5 procent) används för att tillverka andra, fettrika, produkter, som smör och ost. Avskalningsfettet kan ha olika "värde" för konventionell och ekologisk mejeriproduktion, beroende på efterfrågan på feta mejeriprodukter.

I enkätundersökningen för år 2002 framkom att det dominerande problemet i detaljistledet är höga priser och ett varierande intresse från kunderna. Ekologisk grädde är exempelvis svårare att sälja än ekologisk mellanmjök. En del butikschefer upplever även problem med leveranssäkerhet.

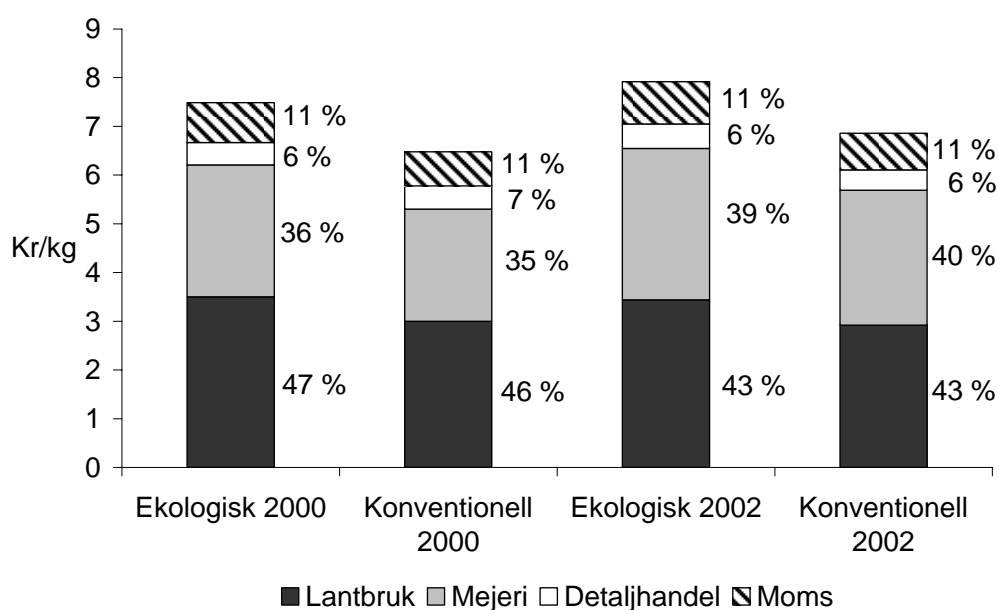
²⁰ Svensk mjök (2003).

²¹ Ekologiska lantbrukarna 2003.

Enligt mejerierna har leveranssäkerheten till butikerna förbättrats. Mejerierna upplever dock att efterfrågan inte ökar lika mycket som tidigare. Däremot har ekologisk mjölk blivit en del av det ordinarie sortimentet. Vissa mejerier har upphört med att producera både en ekologisk och en konventionell variant. Istället inriktas produktionen på enbart det ekologiska alternativet. Därmed effektiviseras produktionen.

I figur 9.2 presenteras matkronan för 1 liter mellanmjölk för år 2000 respektive 2002, med produktions- och handelskedjans andelar av konsumentpriset.

Figur 9.2 Matkronor för mellanmjölk, år 2000 och 2002

Av figuren framgår att det inte har skett någon större förändring i merpriset för ekologisk mjölk jämfört med konventionell mjölk mellan de två åren. Jordbrukarens andel av konsumentpriset har sjunkit för både ekologisk och konventionell mjölk; sänkningen är ungefär lika stor för båda varianterna. Mejeriernas andel har på motsvarande sätt ökat mellan åren, för båda varianterna. Ökningen är något mindre för ekologisk mjölk.

Enligt mejerierna har det inte skett någon direkt förändring i de faktorer som påverkar priset för ekologisk mjölk. Hanteringskostnaderna är fortfarande högre, vilket beror på separationen i lagringstankar, produktion och vid transporter. Däremot fungerar logistiken bättre i anläggningarna och utnyttjandegraden har ökat. Detta innebär att år 2002 var det en större andel av KRAV-mjölk som faktiskt används till ekologiska produkter, jämfört med år 2000.

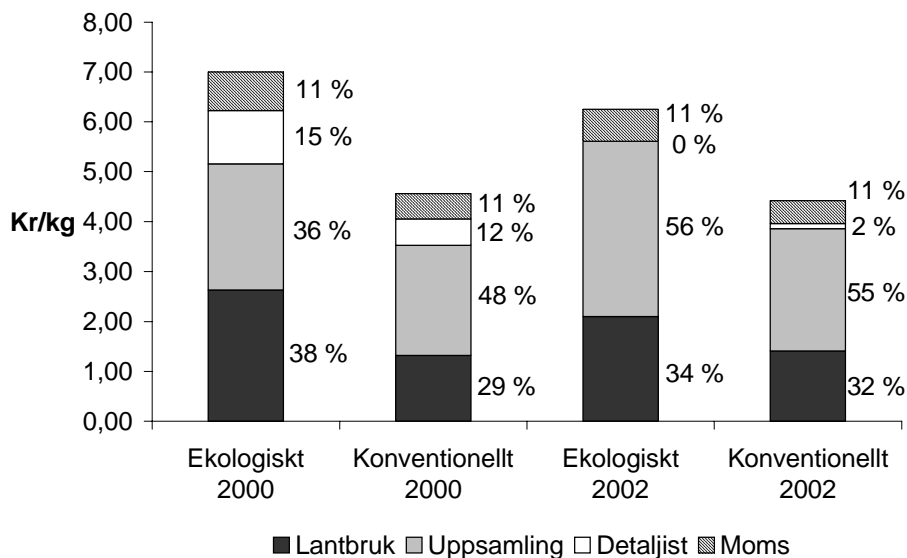
9.3 Vetemjöl

Spannmål levereras oftast till ett handelsled, där spannmålen bl. a. sorteras, rensas, torkas och lagras. Därifrån transporteras vetet till kvarn för produktion av vetemjöl. En del av vetet blir biprodukter, främst fodermedel. För en mer detaljerad beskrivning av handelskedjan se kapitel 3.3. Där redovisas även hur beräkningarna har gjorts och hur den ekologiska handelskedjan skiljer sig från den konventionella.

I figur 9.3 presenteras matkronorna, dvs. handelskedjans andelar av konsumentpriset för 1 kg vetemjöl, år 2000 respektive 2002. Som framgår av figuren tyder materialet på att det har skett betydligt större förändringar mellan de studerade åren för vetemjöl än för de två tidigare redovisade produkterna. Med tanke på att dataunderlaget är relativt begränsat bör dock resultatet tolkas med försiktighet.

Enligt materialet har emellertid stora förändringar av matkronan skett mellan åren. För det första har konsumentprisskillnaden mellan ekologiskt och konventionellt vetemjöl minskat markant, från ett merpris på 54 procent år 2000 till 42 procent år 2002. Vidare har lantbrukarens andel förändrats kraftigt mellan de studerade åren. År 2000 var lantbrukarens andel betydligt högre för ekologiskt än för konventionellt mjöl, medan andelarna år 2002 var ungefär desamma. Den ekologiske odlarens andel har minskat samtidigt som den konventionelle odlarens andel har ökat.

Figur 9.3 Matkronor för vetemjöl, år 2000 och 2002

Även i handelsleden har det skett stora förändringar. Enligt materialet har detaljistledets andel av konsumentpriset sjunkit anmärkningsvärt mycket för både konventionellt och ekologiskt vetemjöl. År 2002 var detaljistledets andel av priset på det ekologiska mjölet 0 procent och för det konventionella mjölet 2 procent. Motsvarande siffror för år 2000 var 15 respektive 12 procent. Detaljistledets marginal har alltså inte bara minskat rejält mellan de båda åren, utan i stort sett försvunnit. För ekologiskt vetemjöl finns, enligt enkätmaterialen, en förklaring till den stora förändringen. Enligt enkätsvaren för 2002 tillämpar nämligen en del detaljister negativa påslag på det ekologiska vetemjölet. Vissa detaljister väljer alltså att sälja det ekologiska vetemjölet med förlust, till ett pris under inköpspris. I enkätunderlaget syns ingen liknande förklaring för konventionellt vetemjöl, men en del detaljister har påpekat att priskonkurrensen på konventionellt vetemjöl är stor och att butikerna därför har små påslag även på konventionellt vetemjöl. Förändringarna mellan de båda åren är dock så stora att det finns anledning att befara att andelarna inte är direkt jämförbara.

Ett tecken på detta kan vara att även uppsamlingsledets andel har ändrats kraftigt, men åt motsatt håll. Det har nämligen ökat för både ekologiskt och konventionellt vete, men betydligt kraftigare för ekologiskt, från 36 till 56 procent. År 2002 var uppsamlingsledets andel i princip lika stor för ekologiskt som för konventionellt vetemjöl, medan andelen för ekologiskt var betydligt lägre år 2000 – hela 12 procentenheter.

De kraftiga förändringarna för uppsamling och detaljist, åt olika håll, ger anledning att ifrågasätta resultaten för dessa led. Det kan finnas en risk att de olika ledens uppgifter inte avser samma funktioner de båda åren - att gränsen dem emellan inte varit tydlig eller väldefinierad. Summan av de båda handelsledens andelar har nämligen inte ändrats drastiskt mellan åren; andelarna har tillsammans ökat något för ekologiskt mjöl och minskat något för konventionellt mjöl.

Resultatet för vetemjöl tyder alltså på stora förändringar, men med tanke på att dataunderlaget är begränsat bör resultatet tolkas med försiktighet.

9.4 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan konstateras att relationen mellan ekologiska och konventionella produkter inte förändrades mycket för potatis och mellanmjölk mellan de två år som studerats. För vetemjöl däremot tyder materialet på stora förändringar. Prisskillnaden mellan ekologiskt och konventionellt vetemjöl minskade kraftigt. Vidare minskade detaljhandelns andel av matkronan kraftigt, både för ekologiskt och konventionellt mjöl, samtidigt som uppsamlingsledets andel ökade, särskilt för ekologiskt mjöl. Summan av dessa två led förändrades därmed ganska marginellt.

Jordbrukarens andel minskade mellan de studerade åren för både den ekologiska och konventionella produktionen av såväl potatis som mjölk. Mejeriets andel för båda varianterna mellanmjölk ökade. För vetemjöl minskade jordbrukarens andel för ekologisk, men ökade något för konventionell produktion.

10 Sammanfattning och diskussion

10.1 Skillnader i ländernas marknadssituation

Skillnaden i marknadssituationen för ekologiska produkter är stor mellan de studerade länderna. I Sverige och Danmark har ekologiska produkter en

förhållandevis stor marknadsandel och en relativt stor del av arealen odlas ekologiskt. Produkterna säljs i huvudsak i samma butiker som konventionella livsmedel och det finns en enda märkningssymbol för ekologiskt i respektive land, som konsumenterna känner igen och associerar med ekologiskt.

Frankrike och Tyskland har i många avseenden motsatt situation. Distribution och försäljning är inte organiserad på samma sätt som marknaden för konventionella produkter. Marknaden framstår som betydligt mer splittrad i Frankrike och Tyskland än i Sverige och Danmark. Marknadsandelen, liksom andelen av arealen, är betydligt mindre i Frankrike och Tyskland. En stor del av de ekologiska produkterna säljs i specialbutiker eller genom direktförsäljning; den andel som säljs i traditionella livsmedelsbutiker är betydligt lägre än för konventionella livsmedel. Slutligen finns i båda länderna flera certifieringsorgan och märken som symboliserar ekologiskt, vilket gör att de känns igen sämre av konsumenterna.

Storbritannien, slutligen, befinner sig i många av de ovan nämnda avseendena i en situation mellan de båda ovanstående ländergrupperna. Storbritannien har emellertid en av de snabbast växande marknaderna för ekologiska produkter, enligt de brittiska uppgiftslämnarna.

10.2 Skillnader i konsumentpris

I alla studerade länder är konsumentpriserna på de ekologiska varianterna genomgående högre än på motsvarande konventionella produkter i respektive land. Samtliga ekologiska konsumentpriser är alltså högre. I tabell 10.1 presenteras en sammanställning av hur mycket högre konsumentpriset är för de ekologiska produkterna. I tabellen redovisas prisskillnaden för alla produkter och alla länder samt medelvärdet för varje land och produkt.

Tabell 10.1 Jämförelse av merpriset för de ekologiska produkterna, i % av priset på de konventionella produkterna

	Morötter	Äpple	Vetemjöl	Nötfärs	Rostbiff	Ägg	Medel
Sverige	58 %	68 %	42 %	23 %	16 %	35 %	40 %
Danmark	48 %	57 %	84 %	30 %	20 %	6 %	41 %
Storbritannien	82 %	43 %	28 %	45 %	35 %	63 %	49 %
Frankrike	23 %	107 %	53 %	48 %	75 %	- ²²	61 %
Tyskland	125 %	73 %	78 %	31 %	32 %	69 %	68 %
Medel	67 %	70 %	57 %	35 %	36 %	43 %	

Skillnaderna i merpris för ekologiska produkter varierar stort mellan länder och mellan produkter. Merpriset för morötter i Tyskland, på 125 procent, är den största prisskillnad som kan noteras för någon produkt i något land. Den näst största är äpplen i Frankrike (107 procent). Därefter är det ett hopp till ca 80 procents prisskillnad, vilket noteras för vetemjöl i Danmark och Tyskland morötter i Storbritannien samt för rostbiff i Frankrike.

De lägsta prisskillnaderna noteras för ägg i Danmark – endast 6 procent. Därefter är det ett hopp till rostbiff i Sverige (16 procent), rostbiff i Danmark (20 procent), nötfärs i Sverige resp. morötter i Frankrike (23 procent), varefter det återigen är ett hopp till drygt 30 procent (nötfärs och rostbiff i Tyskland). Merpriset sett över alla produkter och alla länder varierar alltså mellan 6 och 125 procent.

Variationerna i merpris är alltså påtagliga. Variationerna är stora både mellan länderna när det gäller merpris för *en och samma produkt* och mellan produkterna när det gäller merpris i *ett och samma land*. Trots den splittrade bilden och osäkerheten om jämförbarheten i underlaget förefaller ett mönster kunna skönjas, både avseende produkter och länder.

Nedan studeras först spridning och mönster för produkterna, varefter motsvarande jämförelse görs för länderna.

För morötter, som har den största spridningen, varierar merpriset från 23 procent i Frankrike till 125 procent i Tyskland. Även för övriga produkter är

²² Frankrikes data för ägg baseras inte på samma underlag som övriga deltagare, därför ingår inte Frankrikes siffra i medelvärdet för ägg eller medelvärdet för Frankrike.

dock spridningen i merpris stor, undantaget nötfärs. Nötfärs visar den lägsta spridningen i merpris av studerade produkter, från 23 procent i Sverige till 48 procent i Frankrike.

Är det någon produkt som utmärker sig, genom att ofta vara den produkt som har det högsta merpriset för ekologiskt i respektive land? I två länder är ekologiska morötter den produkt som har högst merpris, i två länder är det äpplen och i ett land är det vetemjöl. Rostbiff, köttfärs och ägg har inte det högsta merpriset för ekologiskt i något av länderna.

Vid en jämförelse av genomsnittliga merpriser, produktvis, kan konstateras att det genomsnittliga merpriset i länderna är betydligt högre för morötter och äpplen än för nötfärs, rostbiff och ägg. För morötter och äpplen är priset på ekologiskt i genomsnitt ca 70 procent högre än för konventionella produkter, mot runt 40 procent för de tre produkterna med lägst merpris. Vetemjöl befinner sig emellan dessa två grupper. Skillnaderna tyder på att det procentuella påslaget är högre för produkter med ett lägre konsumentpris och med en lägre förädlingsgrad. Det förefaller alltså enklare att sälja ekologiska morötter till ett relativt sett högt merpris, än ekologisk rostbiff. Ekologiska produkter med ett relativt lågt konsumentpris, även för den konventionella varan, förefaller alltså ha ett högt merpris. Möjligen är de mindre priskänsliga och kan tåla ett större prispåslag.

Även inom länder är skillnaderna i merpris påtagliga för olika produkter. Spridningen är stor i alla länder; möjligen är den något mindre i Sverige och Storbritannien än i de andra länderna. I Danmark, som i genomsnitt har ett lågt merpris för de ekologiska produkterna, är spridningen som störst, från ett merpris på 6 procent för ägg till 84 procent för vetemjöl. Danmark har det högsta merpriset av alla länder på vetemjöl och det lägsta på ägg. Är det några länder som utmärker sig, som ofta har det högsta merpriset för en viss produkt? För tre av produkterna har Frankrike den största prisskillnaden mellan den ekologiska och konventionella varianten av samma vara. Sverige och Storbritannien har inte störst prisskillnad för någon produkt.

När de genomsnittliga merpriserna i respektive land studeras, kan konstateras att Tyskland har den största prisskillnaden mellan ekologiska och konventionella livsmedel och Frankrike den näst största. Det genomsnittliga merpriset är i Tyskland 68 procent och i Frankrike 61 procent. Lägst merpriser

har Sverige och Danmark med 40 respektive 41 procent. Storbritannien placerar sig mellan de båda grupperna med ett genomsnittligt merpris på 49 procent.

Tyskland och Frankrike, som har de högsta merpriserna, är också de två länder som har den mest oorganiserade distributionen och försäljningen av ekologiska livsmedel. En liten andel av de ekologiska livsmedlen säljs i traditionella livsmedelsbutiker, jämfört med konventionella livsmedel och jämfört med i de andra studerade länderna. Flera märkningssymboler förekommer. De är också de länder i vilka ekologiskt har den lägsta marknadsandelen och andelen av odlingen.

Danmark och Sverige, med de lägsta genomsnittliga merpriserna på ekologiska produkter, har väl fungerande distributions- och försäljningskanaler för ekologiska produkter och en stor del av de ekologiska livsmedlen säljs i traditionella livsmedelsbutiker. I respektive land finns endast en märkningssymbol för ekologiska livsmedel – väl känd av konsumenterna. Marknadsandelen och andelen av produktionen är högre i dessa länder än i Tyskland och Frankrike.

Resultat tyder alltså på att merpriserna för konsument på ekologiska produkter är lägre i de länder som har en försäljning av ekologiska produkter som är samordnad med försäljningen av konventionella livsmedel, dvs. där ekologiska livsmedel säljs i vanliga livsmedelsbutiker. Det tyder också på att prisskillnaden är lägre i de länder där marknadsandelen är högre. Såväl i merpris som i dessa marknadsavseenden befinner sig Storbritannien i en situation mellan Tyskland/Frankrike respektive Sverige/Danmark.

10.3 Skillnader i olika led

Konsumentpriserna har tidigare i rapporten delats upp i andelar till olika led, från jordbrukaren till detaljhandeln, i s.k. matkronor, för såväl ekologiska som konventionella produkter. Denna uppdelning har för respektive land presenterats i kapitel 4 – 8. Vilka slutsatser kan dras av det materialet? Som framgår av genomgången är bilden ganska splittrad. I vissa fall är skillnaderna så stora att det är osannolikt att de enbart beror på skillnaden mellan de jämförda produkterna. Det finns anledning att misstänka att de redovisade leden i produktions- och distributionskedjan inte alltid avser

samma funktioner för ekologiskt och konventionellt tillverkade varianter av samma produkt.

Det verkar också sannolikt att leden avser olika funktioner i olika länder. Det förefaller alltså vanskligt att använda materialet till en systematisk jämförelse av skillnaderna i olika led mellan länder och produkter. För många produkter utgör vidare import en väsentlig del av råvaran. I de fallen råvaran är importerad utgör den redovisade merbetalningen till jordbrukaren alltså en betalning till en importör. Slutligen skiljer sig de statliga stöden till ekologisk produktion mellan länder och stödeffekten är olika för olika produkter. Det bör också åter påminnas om att materialet har samlats in på olika sätt i olika länder och att underlagen därmed riskerar att vara alltför olika för att kunna användas för en jämförelse av de olika leden länder eller produkter emellan.

SLI börjar analysen av de olika leden med att studera merbetalningen till jordbrukare. Merpriset till ekologiska odlare jämförs mellan länder och mellan produkter. Den främsta anledningen till att konsumentpriset på ekologiska produkter är högre än för konventionella produkter bör vara högre produktionskostnader i jordbruket. Produkternas ekologiska särart skapas genom annorlunda produktionsmetoder i jordbruket. Hanteringen i senare led går ut på att bevara produkternas identitet genom separat hantering, men är i övrigt likartad, och merkostnaderna i dessa led bör alltså var betydligt lägre än i jordbruket. Den främsta anledningen till högre kostnader i jordbruket är att avkastningen är betydligt lägre i ekologisk produktion, vilket i sin tur framför allt beror på att handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel inte används.

Dessa skillnader i avkastning gör att produktionskostnaderna per kilo är betydligt högre i ekologisk än i konventionell produktion. Enligt en studie som SLI har gjort av situationen år 1999, var merkostnaden per kilo för mjölkproduktion i storleksordningen 20 procent och för produktion av höstvetete i storleksordningen 15-20 procent (varierar med markens bördighet). I dessa kostnadsjämförelser ingår *inte* kostnader för mark och byggnader, vilket underskattar kostnadsskillnaden per kilo.²³

Situationen innebär att merbetalningen till jordbrukare för den ekologiska särarten borde vara högre än påslagen i senare led, och att det därför kan

²³ Livsmedelsekonomiska institutet, SLI skrift 2003:5

förväntas vara lättare att hitta ett mönster i merbetalningen till jordbruket. Situationen borde nämligen medföra att jordbrukare får ett merpris och att jordbrukets andel av konsumentpriset är högre för ekologiska än för konventionella produkter. Men, eftersom den ekologiska produktionen får ett särskilt stöd behöver inte detta mönster framgå. Stödet till ekologisk produktion är ju en subvention av jordbrukets produktion, varför merkostnaderna åtminstone delvis täcks av stödet.

Vid en analys av merpriserna till jordbrukaren för de produkter och i de länder som ingår i studien kan konstateras att i samtliga fall är priset till jordbrukaren högre för den ekologiska än för den konventionella produkten, men det gäller inte alltid att andelen är högre. Det framstår dock redan för detta första produktionsled i matkronan som vanskligt att använda uppgifterna för en jämförelse produkt- eller ländervis dvs. som andelar. Bilden blir inte tydligare när dessa skillnader i producenternas merpris relateras till skillnader i konsumentpriser, som andelar. Analysen av andelen av merpriset som tillfaller odlaren resulterade alltså inte i något mönster, vare sig på produkt- eller landsnivå.

Det torde då vara ännu vanskligare att jämföra senare led. Trots detta har ett försök gjorts att söka ett mönster genom att analysera samtliga led för respektive produkt. Här jämförs hur mycket olika led har bidragit till merpriset i konsumentled för den ekologiska varan. Summan av de olika ledens bidrag ger alltså skillnaden i konsumentpris.

Inte heller denna analys ger något entydigt mönster. Det går alltså inte att utifrån materialet hitta vare sig systematiska likheter eller systematiska skillnader i de olika distributions- och förädlingsledens bidrag till merpriserna för undersökta produkter och länder. Materialet strukturerat på detta sätt redovisas dock i bilaga 2B.

Sammanfattningsvis kan konstateras att alla ekologiska produkter har ett högre konsumentpris än sina konventionella motsvarigheter, i alla länder. Det går dock inte att hitta ett mönster i vad som orsakar dessa skillnader, dvs. hur olika led bidrar till skillnaderna. Vanligtvis är odlarens pris högre för ekologiska produkter, men skillnaden mellan länder för samma produkt är mycket stor. Eftersom några länder har angett att de har haft problem att hitta såväl representativa odlarpriser som påslag i senare led, finns det anledning

att misstänka att fördelningen mellan odlarpris och de senare ledens pris inte är helt rättvisande.

10.4 Jämförelse mellan åren 2000 och 2002 för Sverige

Prisbildningen i Sverige för ekologiska och konventionella produkter har för tre produkter jämförts för åren 2000 och 2002. Studerade produkter är potatis, mellanmjölk och vetemjöl, varav den senare även ingår i den gemensamma studien medan de två tidigare studeras endast för att göra denna jämförelse för Sverige möjlig. Det generella mönster som noterades år 2000 bekräftas år 2002 för potatis och mellanmjölk; inga drastiska förändringar i relationerna mellan konventionella och ekologiska produkter kan noteras för dessa produkter. För vetemjöl tyder materialet däremot på stora förändringar.

Vissa förskjutningar i andelarna har dock skett även för potatis och mjölk. Dessutom är jordbrukarnas andel av konsumentpriserna lägre år 2002 än år 2000, både för ekologiska och konventionella produkter. För mjölk har mejeriets andel ökat.

Mellan de båda åren har andelen av konsumentpriset på ekologisk potatis som tillfaller detaljhandeln ökat, medan andelen för uppsamling och förädling har minskat. År 2000 var butikernas andel lägre för ekologisk potatis medan förhållandet var det motsatta år 2002.

För mellanmjölk har relationen, mellan ekologiskt och konventionellt, i de olika handelsledens andelar av konsumentpriset inte förändrats nämnvärt mellan de två år som studerats.

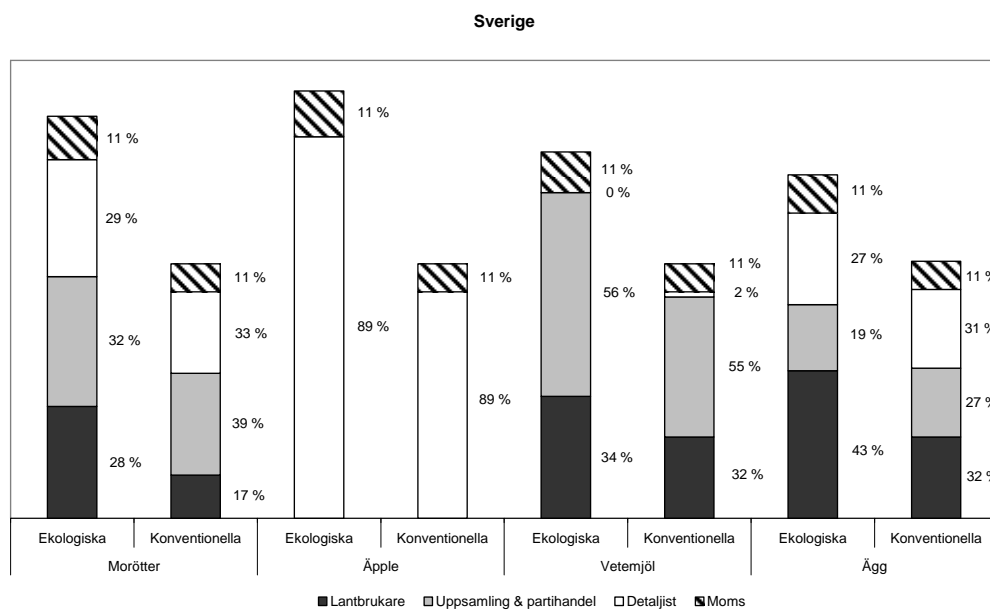
För vetemjöl visar som nämnts materialet på stora förändringar. Förändringarna mellan de två åren är så stora att det finns anledning att ifrågasätta om underlaget för de två åren är direkt jämförbara. Prisskillnaden mellan ekologiskt och konventionellt vetemjöl minskade kraftigt. Vidare minskade detaljhandels andel av konsumentpriset kraftigt, både för ekologiskt och konventionellt mjöl, samtidigt som uppsamlingsledets andel ökade, särskilt för ekologiskt mjöl. Summan av dessa två led förändrades däremot ganska marginellt mellan de två åren.

Bilaga 1

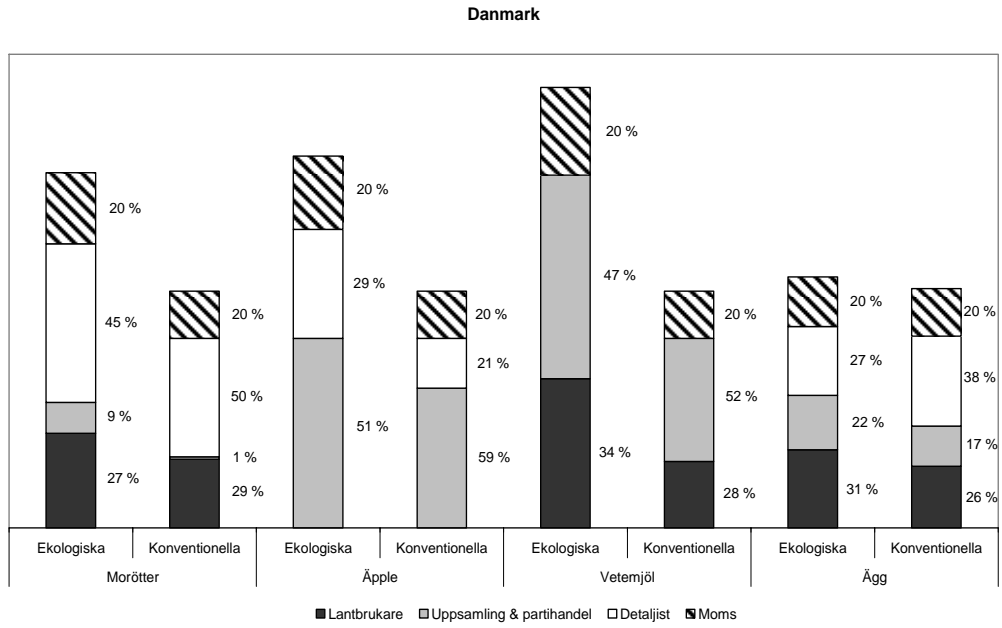
Matkronor för olika länder

Som tidigare nämnts saknas vissa prisuppgifter för att en komplett redovisning av alla produkter och led skall kunna göras. I de figurer som följer redovisas inte vilka led som är sammanslagna. För en fullständig redovisning se motsvarande tabeller under varje lands presentation, kap 4-8.

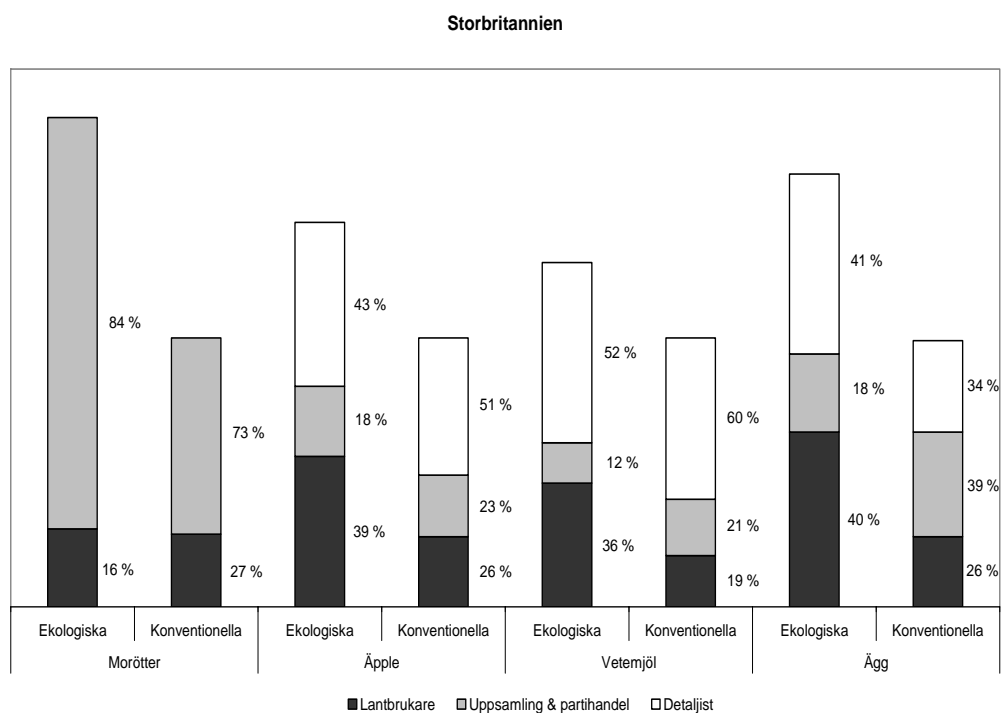
Figur 1. Sverige

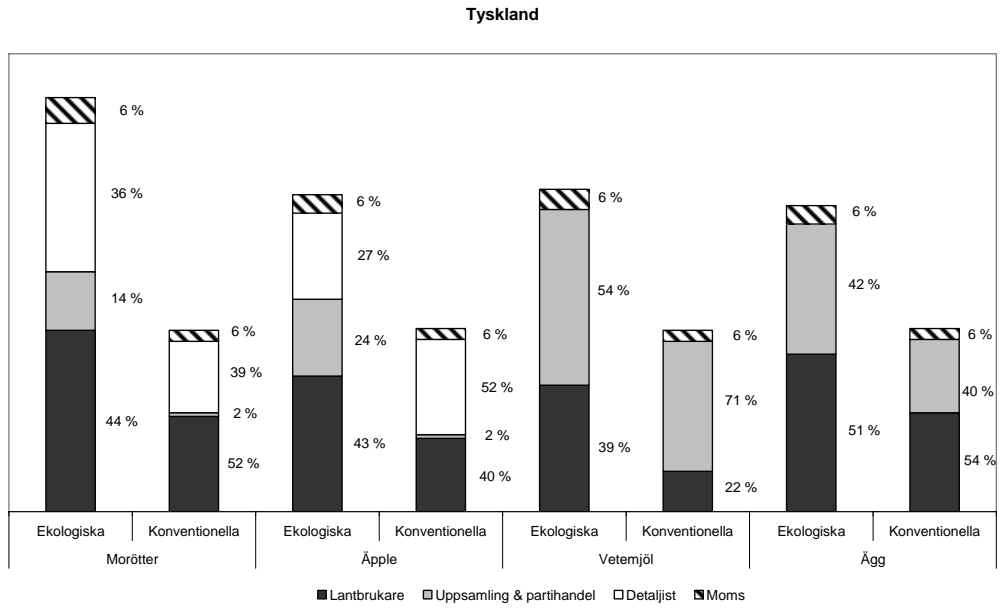
Figur 2. Danmark

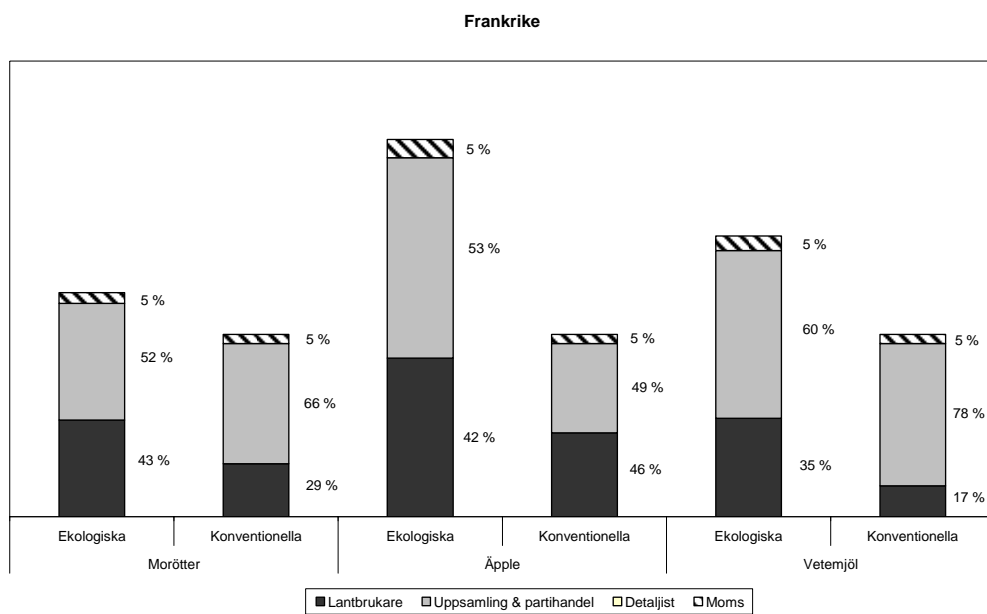
Figur 3. Storbritannien

Figur 4. Tyskland

Figur 5. Frankrike

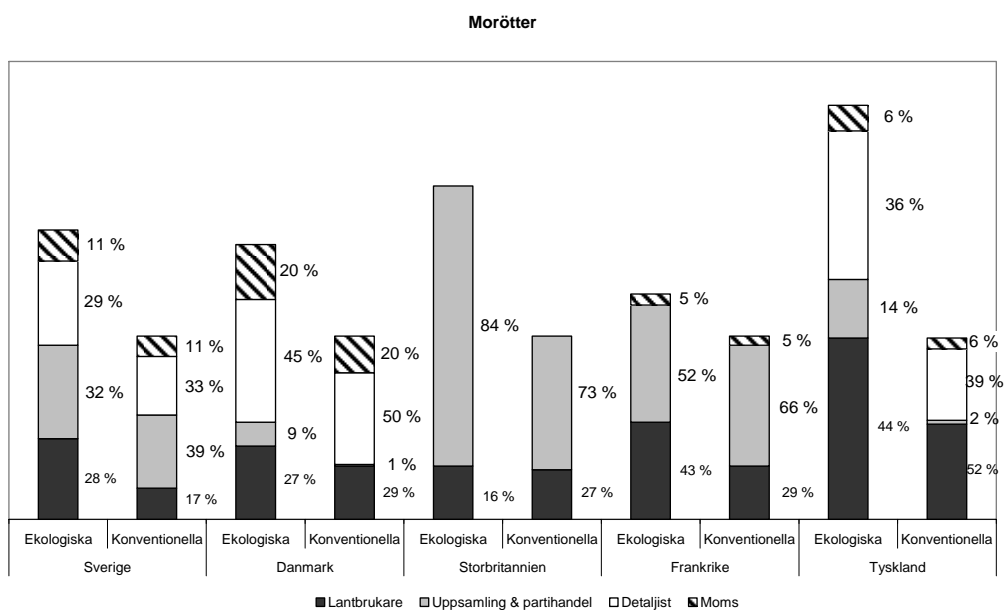

Bilaga 2A

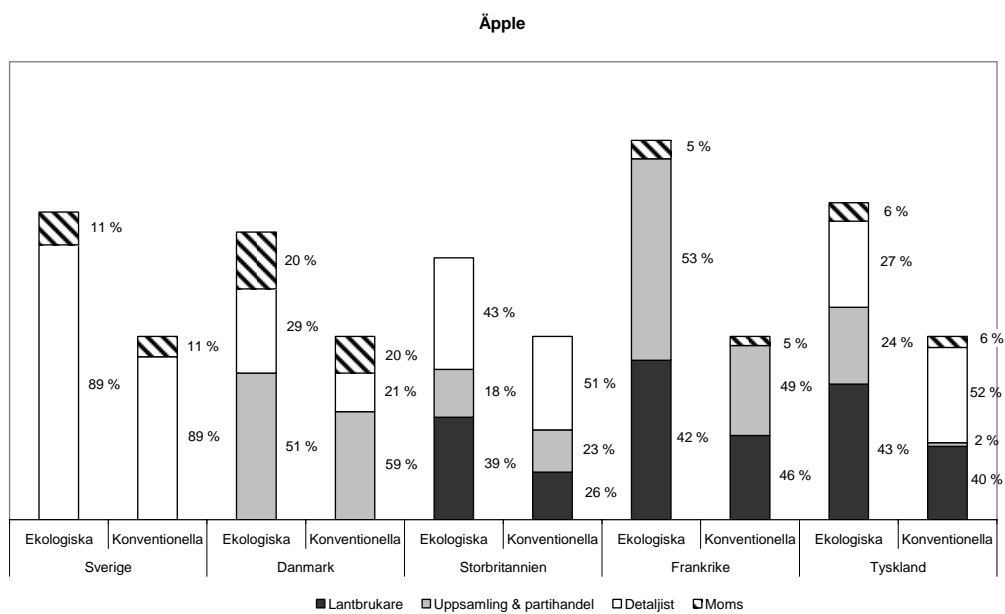
Matkronor för olika produkter

Som tidigare nämnts saknas vissa prisuppgifter för att en komplett redovisning av alla produkter och led skall kunna göras. I de figurer som följer redovisas inte vilka led som är sammanslagna. För en fullständig redovisning se motsvarande tabeller under varje lands presentation, kap 4-8.

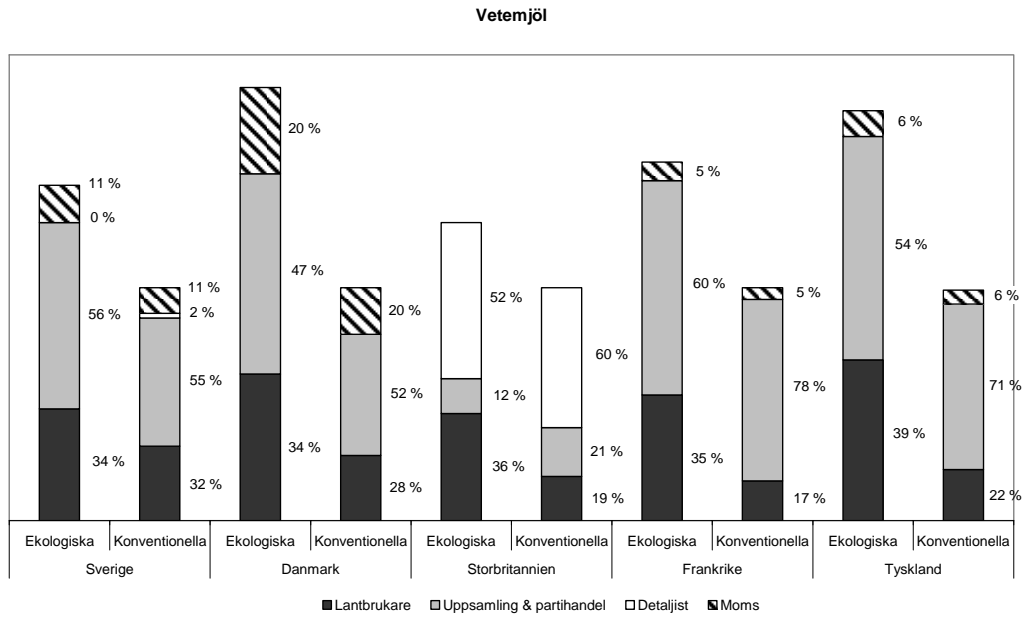
Figur 6. Morötter

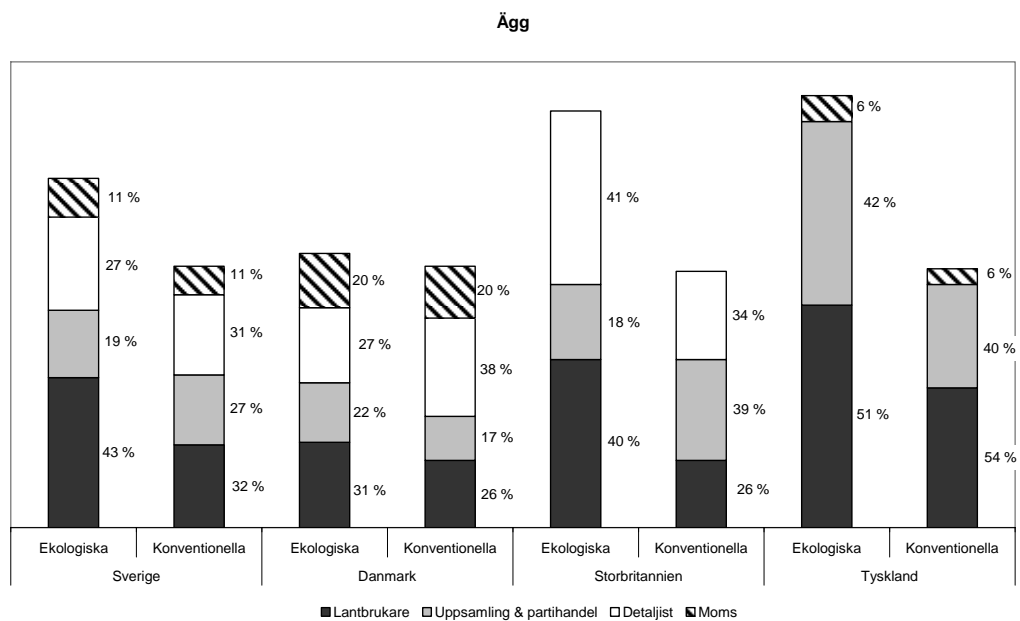
Figur 7. Äpple

Figur 8. Vetemjöl

Figur 9. Ägg

Bilaga 2B

Alternativ redovisning av matkronor för olika produkter

Nedan redovisas matkronorna på ett annat sätt än i bilaga 2A. Avsikten är att försöka förenkla jämförelsen mellan länder för respektive produkt. Här delas merpriset till konsument för den ekologiska varianten upp i de olika ledens bidrag till merpriset. Summan av de olika leden utgör det relativa merpris som konsumenten betalar för den ekologiska varan. Skillnaden i ett leds påslag relateras till konsumentpriset på den konventionella varianten och illustrerar alltså hur mycket just detta led har bidragit till merpriset.

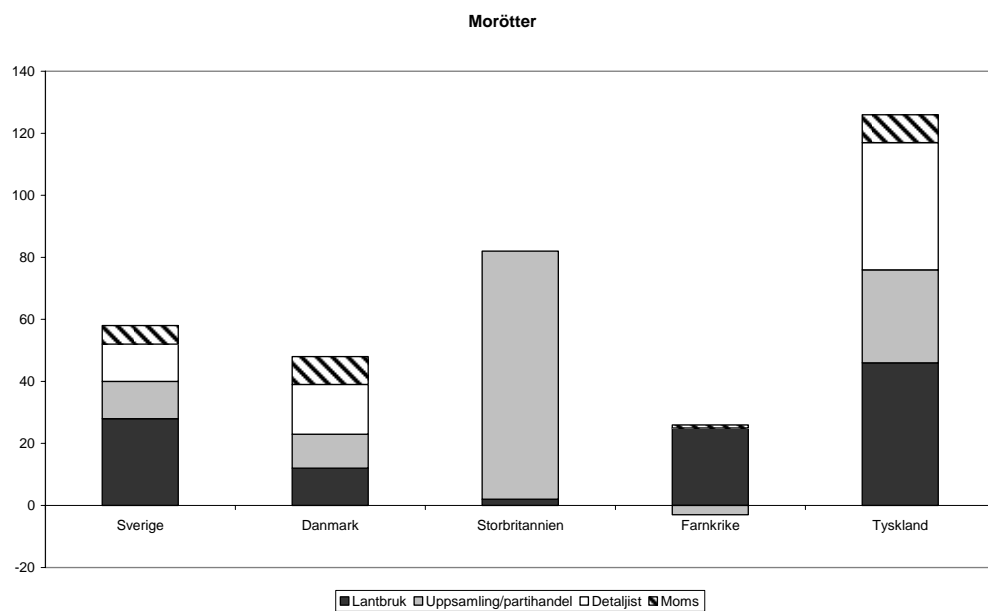
Av tabell 1 framgår exempelvis att av det 58 procent högre konsumentpriset på ekologiska morötter i Sverige står lantbrukaren för 28 procentenheter, d. v. s. ca hälften av det merpris som konsumenten betalar.

Då en andel är negativ beror det på att ett led tar (eller får) mindre betalt för sin hantering av den ekologiska än den konventionella produkten, i absoluta tal. Detta led i handelskedjan har alltså inte bidragit till ett högre konsumentpris på ekologiskt, utan tvärt om verkat för ett lägre pris. I tabell 1 kan exempelvis för Frankrike noteras ett negativt värde på uppsamling/partihandel och detaljist. Detta beror på att ledet har ett lägre påslag, i absoluta tal, för ekologiska morötter. Det här ledet har alltså bidragit till att sänka konsumentpriset för ekologiska morötter, jämfört med konventionella.

Tabell 1. Morötter

Morötter	Lantbrukare	Uppsamling/partihandel	Detaljst	Moms	Konsumentpris
Sverige	28 %	12 %	12 %	6 %	58 %
Danmark	12 %	11 %	16 %	9 %	48 %
Storbritannien	2 %	80 %		0 %	82 %
Frankrike	25 %	-3 %		1 %	23 %
Tyskland	46 %	30 %	41 %	9 %	125 %

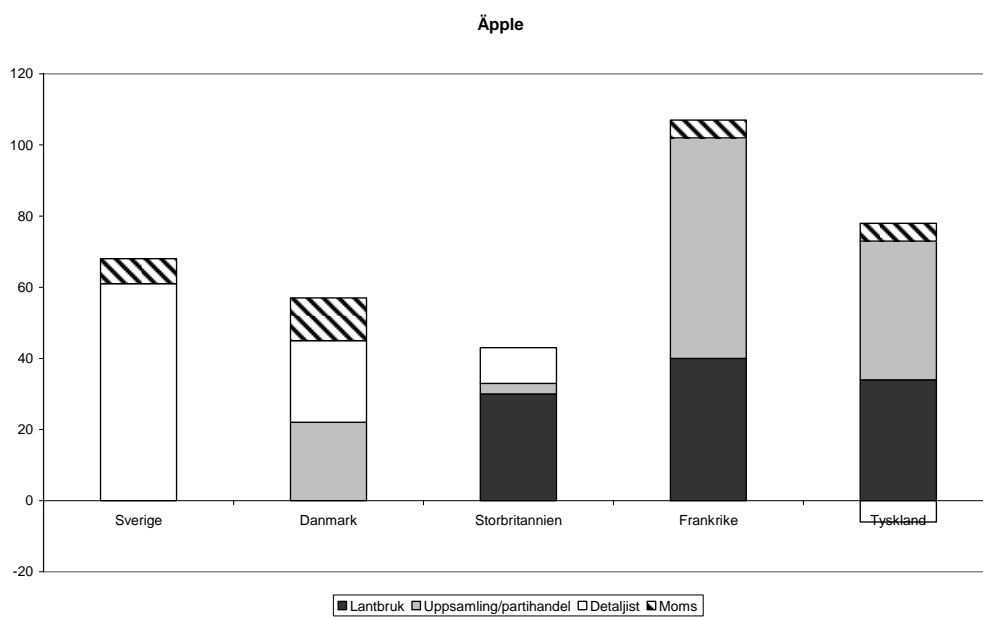
Figur 10. Morötter

Tabell 2. Äpple

Äpple	Lantbrukare	Uppsamling/partihandel	Detaljst	Moms	Konsumentpris
Sverige		61 %		7 %	68 %
Danmark		22 %	23 %	12 %	57 %
Storbritannien	30 %	3 %	10 %	0 %	43 %
Frankrike	40 %	62 %		5 %	107 %
Tyskland	34 %	39 %	-6 %	5 %	73 %

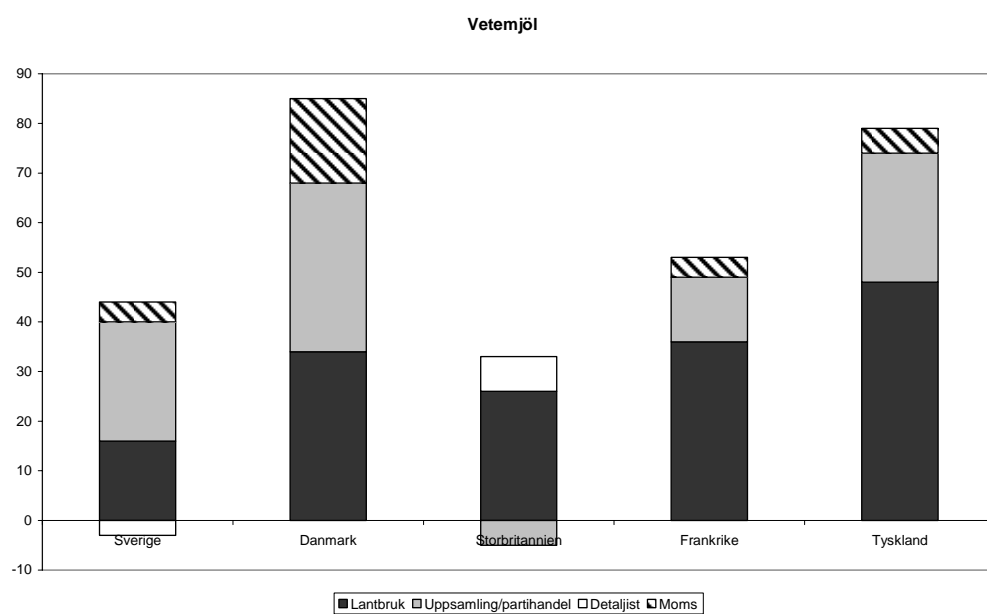
Figur 11. Äpple

Tabell 3. Vetemjöl

Vetemjöl	Lantbrukare	Uppsamling/partihandel	Detaljst	Moms	Konsumentpris
Sverige	16 %	24 %	-3 %	4 %	42 %
Danmark	34 %	34 %		17 %	84 %
Storbritannien	26 %	-5 %	7 %	0 %	28 %
Frankrike	36 %		13 %	4 %	53 %
Tyskland	48 %		26 %	5 %	78 %

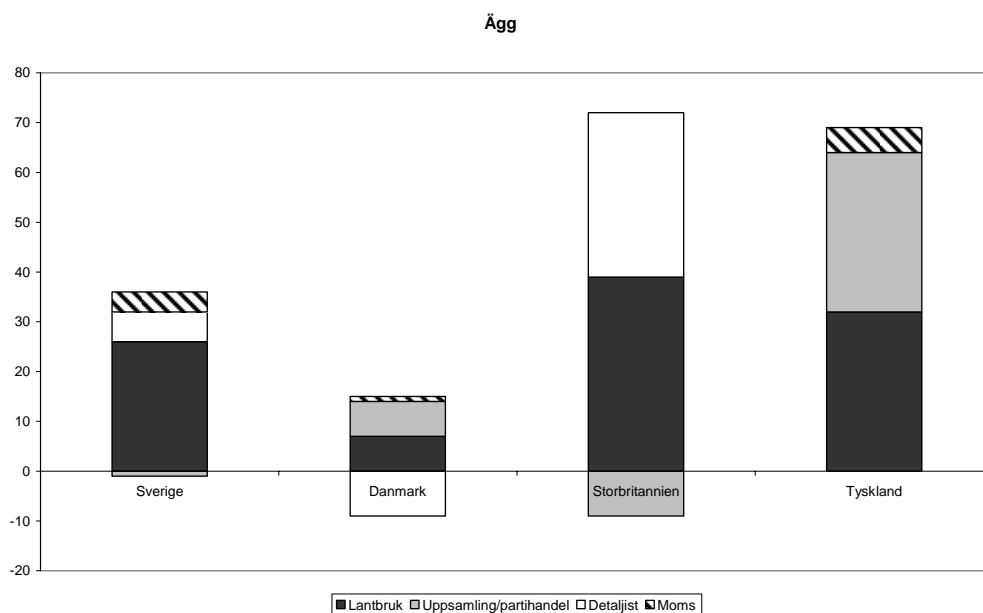
Figur 12. Vetemjöl

Tabell 4. Ägg

Ägg	Lantbrukare	Uppsamling/partihandel	Detaljst	Moms	Konsumentpris
Sverige	26 %	-1 %	6 %	4 %	35 %
Danmark	7 %	7 %	-9 %	1 %	6 %
Storbritannien	39 %	-9 %	33 %	0 %	63 %
Tyskland		32 %	32 %	5 %	69 %

Figur 13. Ägg

Referenser

Agriculture, Trade and the Environment: The Dairy Sector Main Report COMIAGRICA/ENV/EPOC(2003)92, m

Carlsen, H, (2003) *Samhällsekonomisk analys av ekologisk livsmedelsproduktion*, SLI Rapport 2003:2, Lund

EC-IPTS-ESTO, European Commission - Institute for Prospective Technological Studies – European Science and Technology Observatory, opublicerad rapport; *The value adding process along the supply chain for organic agricultural products*.

Ekologiska lantbrukarna (2002), *Växande marknad – det aktuella marknadsläget för ekologiska livsmedel*, www.ekolantbruk.se

Ekologiska lantbrukarna (2003), *Växande marknad – försäljning, volymer & trender för ekologisk mat 2003*, www.ekolantbruk.se

European science and technology observatory (2003), <http://esto.jrc.es>

Hamm, U, Gronefeld, F, Halpin, D (2002), *Analysis of the European market for organic food – organic marketing initiatives and rural development: volume one*, School of Management and business, University of Wales Aberystwyth, Wales, United Kingdom

Jerkerbring, K, Alarik, M, Gustafsson Fahlbeck, M (2000), *Ekoköttguiden*, Ekologiska lantbrukarna, Ekokött, Uppsala

Jørgensen, C, (2001) *Prisbildning och efterfrågan på ekologiska livsmedel*, SLI Rapport 2001:1, Lund

KRAV (2000), *KRAV-statistik 2000*, www.krav.se

KRAV (2002), *KRAV 2001 årsredovisning*, www.krav.se

KRAV (2003), www.krav.se

Livsmedelsekonomiska institutet (2001), *Prisbildning och efterfrågan på ekologiska livsmedel*, SLI Rapport 2001:1, Lund, www.sli.lu.se

Livsmedelsekonomiska institutet (2003), *Ekologiskt jordbruk – lönsamt för jordbrukaren?* SLI-skrift 2003:5, Lund

Livsmedelsekonomiska institutet (2003), *Samhällsekonomisk analys av ekologisk livsmedelsproduktion*, SLI Rapport 2003:2, Lund

Rosenquist, H, (2003) *Ekologiskt jordbruk – lönsamt för jordbrukaren?* SLI-skrift 2003:5, Lund

SFS- Svenska ägg, Anna Carlström (2003), personligt meddelande.

Statens Jordbruksverk (2001), *Ekologiska jordbruksprodukter och livsmedel – Aktionsplan 2005*, rapport 2001:11, www.sjv.se

Statens jordbruksverk (2003), *Endast KRAV godkänt kontrollorgan*, www.sjv.se

Statens jordbruksverk (2004) *Mål för ekologisk produktion 2110*, SJV 2004:19, Jordbruksverket, Jönköping

Statens jordbruksverk (2004), *Skörd av trädgårdsväxter 2003*, Sveriges officiella statistik – statistiska meddelanden, JO 37 SM 0401, www.sjv.se

Statens Pris- och Kartellnämnd (1987), *Matkronor – Olika leds andelar av konsumentpriset på livsmedel*, Bilaga 6 till SOU 1987:4

Statistiska centralbyrån (2002a), *Jordbruksstatistisk årsbok 2002*, www.scb.se

Statistiska centralbyrån (2002b), www.scb.se/databaser/

Statistiska centralbyrån (2003a), *Jordbruksstatistisk årsbok 2003*, www.scb.se

Statistiska centralbyrån (2003b), *Livsmedelsförsäljning*, www.scb.se

Svensk mjölk (2003), *Mejerifakta 2003*, Stockholm

Tidigare utgivna publikationer från SLI

Rapporter

- 2000:1 Varför bör CAP – EU:s gemensamma jordbrukspolitik – reformeras?
- 2000:2 Jordbruket och tullarna – en studie av tullstrukturer inför WTO:s millennierunda
- 2001:1 Prisbildning och efterfrågan på ekologiska livsmedel
- 2001:2 Utvärdering av ett investeringsstöd till livsmedelsindustrin
- 2001:3 Subsidiarity, the CAP and EU Enlargement
- 2001:4 Negotiating CAP reform in the European Union – Agenda 2000
- 2001:5 Ryskt jordbruk – nuläge och framtidsutsikter
- 2002:1 EU Milk Policy after Enlargement – Competitiveness and Politics in Four Candidate Countries
- 2002:2 Märkning av genmodifierade livsmedel – en samhällsekonomisk analys
- 2002:3 Märkning av genmodifierade livsmedel – en företagsekonomisk analys
- 2002:4 Internationell handel – även för jordbruket?
- 2002:5 Mjölproduktion utan gränser – Europas bönder på en avreglerad mjölkmarknad
- 2003:1 Landsbygdsutveckling i ett utvidgat EU – en fallstudie i Polen
- 2003:2 Samhällsekonomisk analys av ekologisk livsmedelsproduktion
- 2004:1 Svensk livsmedelsexport – analys av vilka som exporterar och vad
- 2004:2 EU:s och USA:s livsmedelsbistånd – effekter på lokal produktion och import
- 2004:3 En levande landsbygd – vad kan politik åstadkomma?
- 2004:4 Regional inkomstutveckling och ekonomisk koncentration – med fokus på jordbruket
- 2004:5 Fiske i framtiden – hur förvalta en gemensam naturresurs?
- 2004:6 Effekter av EU:s avtal om fiske i u-länder
- 2004:7 Ekonomiska drivkrafter för djurtransporter
- 2004:8 Att bevara betesmarker – en analys av ekonomiska styrmedel

SLI-skrifter

- 2002:1 Analys av enhetliga arealstöd i EU
- 2003:1 Halvtidsöversyn av den gemensamma jordbrukspolitiken – en konsekvensanalys
- 2003:2 Arealstöd till jordbruket – Hur påverkas produktionen i Sverige?
- 2003:3 Är förhandlingsprocessen i EU ett hinder för jordbruksreformer?
- 2003:4 Gränseffekter på en gränslös marknad – prisskillnader på livsmedel inom EU
- 2003:5 Ekologiskt jordbruk – lönsamt för jordbrukaren?
- 2004:1 Landsbygdsutveckling – en analys av projekt för ökad sysselsättning

SLI Working Papers

- 2003:1 Decoupling: The case of Swedish crop production
- 2004:1 Decoupling: The concept and past experience

Årsrapport

Publiceras årligen fr.o.m. år 2000

Tidigare utgivna rapporter där SLI medverkat

Analys av underlag för ekonomiska jämförelser mellan jordbruket i Sverige och andra länder. Statens jordbruksverk, SJV:s rapportserie 2000:10.

Inkomstmått och inkomstjämförelser inom jordbrukssektorn. Statens jordbruksverk, SJV:s rapportserie 2001:10.

Tullreduktioner – tänkbara metoder i WTO-förhandlingarna. Statens jordbruksverk, SJV:s rapportserie 2002:5.

Att bekämpa mul- och klövsjuka – en ESO-rapport om ett brännbart ämne. Rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. Ds 2002:31.

”High Prices in Sweden – a Result of Poor Competition?”, Konkurrensverkets A4-serie, 2003.

